

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

Týrané a zneužívané děti

Bakalářská práce

Autor: Jana Houfová

Vedoucí práce: Mgr. Eva Novotná

V Českých Budějovicích 2011

Abstrakt bakalářské práce:

Týrané a zneužívané děti

V České republice je, podle statistik, až čtyřicet tisíc týraných dětí. U většiny dětí není týrání a zneužívání odhaleno a provází je celé dětství. Je to dáno tím, že se samy děti neumí bránit. Odhalit týrané nebo zneužívané dítě tak závisí na všímavosti okolí a včasném oznámení, které týrání nasvědčuje. Není to jen povinnost morální, ale i právní s možností trestního postihu.

Cílem práce je zmapovat v Jihočeském kraji sociální prostředí dítěte, ve kterém dochází k týrání a zneužívání dětí, dále zjištění, zda jsou více týráni chlapci než dívky a zjištění, kdo je nečastější týrající osobou. Dílčím cílem je základní vysvětlení pojmů v dané problematice. Rozpoznání syndromu CAN, mapování oblastí s nejvyšším pácháním trestné činnosti na dětech, zanechání následků týrání a šance týraného dítěte na plnohodnotný život.

Výsledky práce by mohly pomoci sociálním pracovnícům/pracovníkům orgánů sociálně-právní ochrany dětí v Jihočeském kraji při odhalování trestných činů na dětech. Díky výsledkům výzkumu by se mohli více zaměřit na sociální prostředí, ze kterého pocházejí týrané a zneužívané děti a zároveň na týrající osoby. Tím by se mohla zvýšit ochrana a odborná pomoc obětem těchto násilných činů.

Klíčová slova: *Syndrom CAN, fyzické a psychické týrání dětí, sexuální zneužívání, domácí násilí*

Abstract

Battered and Abused Children

According to the statistics there are forty thousand of battered and abused children in the Czech Republic. Maltreatment and abuse are not revealed in most cases and thus they accompany the children during their whole childhood. The reason is that children cannot defend themselves. The maltreatment or the abuse of a child is revealed only if somebody from the child's neighbourhood observes anything suspicious and decides to report it, which is both a moral and a legal obligation. A person, who breaks this obligation to disclose such an offence, might be even awarded a criminal penalty.

The objective of this paper is to survey the social environment of children in South Bohemia, where the abuse and maltreatment happen, to find out whether the objects of maltreatment and abuse are more often boys or girls, and also to find out, who is most often the oppressor or an offender. A partial objective of this paper is to explain basic terms of this issue. Recognition of CAN syndrome, surveying the regions with the highest rate of criminal offences committed against children, consequences and harmful effects of maltreatment and abuse and chances of a maltreated or an abused child to lead a full-valued life.

The results of my work might help to social workers from the Social and Legal Children Protection Department in South Bohemia to reveal the criminal offences of child abuse. Social workers might focus more on the social environment of the abused children and at the same time on the offenders. This would increase the protection and professional help to the victims of these offences.

Syndrom CAN, physical and mental child abuse, sexual abuse, domestic violence

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 15.8.2011

.....

Jana Houřová

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat paní Mgr. Evě Novotné za poskytnuté statistiky a materiály, odborné vedení, užitečné rady a trpělivost při zpracování této bakalářské práce.

Obsah

ÚVOD.....	7
1. SOUČASNÝ STAV	8
1.1 SYNDROM CAN.....	8
1.2 KLINICKÝ OBRAZ SYNDROMU CAN	9
1.2.1 Fyzické (tělesné) týrání.....	9
1.2.2 Psychické (citové) týrání.....	11
1.2.3 Sexuální zneužívání.....	12
1.2.4 Komerční sexuální zneužívání dětí (KSZD)	14
1.2.5 Šikanování.....	16
1.2.6 Domácí násilí a syndrom CAN	17
1.3 FAKTORY PODMIŇUJÍCÍ VÝSKYT SYNDROMU CAN.....	19
1.4 NÁSLEDKY SYNDROMU CAN	20
1.5 OBĚTI A PACHATELÉ.....	21
1.5.1 Oběti.....	21
1.5.2 Pachatelé	22
1.6 PREVENCE	23
1.6.1 Primární prevence	23
1.6.2 Sekundární prevence.....	24
1.6.3 Terciální prevence	25
1.6.4 Sociální práce ve vztahu k rodině – rodinná terapie	25
1.7 LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA	26
1.8 SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ	29
1.8.1 Práva a povinnosti obecních úřadů dle zákona - preventivní a poradenská činnost	30
2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	31
2.1 CÍL PRÁCE	31
2.2 HYPOTÉZY	31
3. METODIKA.....	32
3.1 NÁSTROJE SBĚRU DAT A ČASOVÝ HARMONOGRAM.....	32

3.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR	32
4. VÝSLEDKY	33
4.1 STATISTIKA POČTU TÝRANÝCH A ZNEUŽÍVANÝCH DĚTÍ V ČESKÉ REPUBLICE Z ROKU 2008	33
4.1.1 Tělesné týrání.....	34
4.1.2 Psychické týrání.....	35
4.1.3 Sexuální zneužívání.....	36
4.1.4 Dětská pornografie, dětská prostituce	37
4.1.5 Sociální prostředí.....	38
4.1.6 Zneužívající nebo týrající osoby	40
4.2 STATISTIKA JIHOČESKÝ KRAJ ZA ROK 2006	41
4.2.1 Týrané a zneužívané děti v Jihočeském kraji r. 2006	41
4.2.2 Sociální prostředí týraných a zneužívaných dětí v Jihočeském kraji r. 2006	42
4.2.3 Zneužívající nebo týrající osoby v Jihočeském kraji r. 2006	43
4.3 STATISTIKA JIHOČESKÝ KRAJ ZA ROK 2007	44
4.3.1 Týrané a zneužívané děti v Jihočeském kraji r. 2007	44
4.3.2 Sociální prostředí týraných a zneužívaných dětí v Jihočeském kraji r. 2007	45
4.3.3 Zneužívající nebo týrající osoby v Jihočeském kraji r. 2007	46
4.4 STATISTIKA JIHOČESKÝ KRAJ ZA ROK 2008	47
4.4.1 Nahlášené případy tělesného týrání dětí v Jihočeském kraji r. 2008	47
4.4.2 Nahlášené případy psychického týrání dětí v Jihočeském kraji r. 2008.....	48
4.4.3 Nahlášené případy sexuálního zneužívání dětí v Jihočeském kraji r. 2008.....	49
4.4.4 Zneužívající nebo týrající osoby v Jihočeském kraji r. 2008	50
4.4.5 Sociální prostředí týraných a zneužívaných dětí v Jihočeském kraji r. 2008	51
5. DISKUZE	52
6. ZÁVĚR.....	55
7. KLÍČOVÁ SLOVA.....	57
8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	58

Úvod

K týrání a zneužívání dětí docházelo již v dávné minulosti. Z mnoha historických pramenů vyplývá, že o osudech nechtěných dětí rozhodovali, dle svého uvážení, rodiče. Dítě samotné nemělo žádná práva. Například v antice mohli nechtěné dítě rodiče usmrtit nebo prodat. Bohužel i v dnešním 21. století dochází k ubližování a týrání dětí a to převážně vlastními rodiči. Dalo by se tedy říci, že týrání a zneužívání dětí se stalo nedílnou součástí dnešního života.

Danou problematikou se začali světoví odborníci z oblasti psychologie a psychiatrie zabývat již v minulém století. Odborně se syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte nazývá syndrom CAN (Child Abuse and Neglect). Na základě odhalených případů syndromu CAN došlo k prohlubování poznatků a zkušeností s danou problematikou. V České republice byla až koncem minulého století zavedena evidence případů CAN.

Odhalení případu týraného či zneužívaného dítěte bývá často velice složitým a zdoluhavým procesem. Z hlediska legislativy je ochrana dětí zajišťována zejména mezinárodní Úmluvou o právech dítěte, Deklarací práv dítěte, Chartou práv dítěte, dále trestním zákoníkem č. 40/2009, platným v ČR od 1. 1. 2010. Důležitým „ochráncem“ dětí v ČR je orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Vedle právního uspořádání poskytují ochranu i neziskové organizace, krizová centra, fondy, nadace a další. Důležitým ukazatelem v boji proti násilí na dětech jsou také celosvětové kampaně a preventivní programy.

Přesto statistické údaje nejenom v České republice, ale i v celém světě, stále ukazují vysoká čísla počtu dětí týraných, zneužívaných nebo zanedbávaných. Bohužel tyto statistiky zaznamenávají pouze nahlášené případy.

Cílem mé bakalářské práce je vysvětlení základních pojmů týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Dále pak porovnáním nahlášených případů, které jsou uvedené ve statistikách (MPSV, 17 obecních úřadů obcí s rozšířenou působností Jihočeského kraje) z roku 2006-2008, určit rizikové skupiny a sociální prostředí, ve kterém nejčastěji dochází k syndromu CAN.

1. Současný stav

Problematika týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí je jev, který vždy existoval ve všech zemích. V druhé polovině 20. století se začali lékaři cíleně věnovat problematice týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, souhrnně ji nazvali „neúrazová poranění“. V roce 1962 byl popsán tzv. syndrom bitého dítěte (Battered Child Syndrome). V pozdějších letech se změnil na pojem „syndrom CAN“ (z angl. Child Abuse and Neglect), což představuje souhrn příznaků týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. **(15)**

Za bývalého režimu se v České republice o této problematice nehovořilo proto, že byla v rozporu se socialistickou ideologií. Odborníci se těmito problémy začali zabývat až v sedmdesátých letech. V roce 1990 byla u nás zavedena evidence případů CAN. V roce 1991 vstoupila v platnost Úmluva o právech dítěte. V průběhu devadesátých let zahajují svou činnost postupně linky důvěry, krizová centra a neziskové organizace zaměřené na pomoc a podporu ohroženým dětem. **(15)**

V České republice se problematikou týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí zabývá zejména Fond ohrožených dětí, Dětské krizové centrum a Nadace Naše dítě. **(5)**

1.1 Syndrom CAN

Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (syndrom CAN – Child Abuse and Neglect) je definován jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby a je v dané společnosti hodnoceno jako nepřijatelné. Jde o soubor negativních důsledků špatného zacházení s dítětem. Tyto příznaky mohou vzniknout následkem aktivního ubližování nebo nedostatečné péče, když dítě trpí zanedbáváním jeho důležitých životních potřeb. **(2)**

Za týrání, zneužívání a zanedbávání se tedy považuje jakékoliv nenáhodné, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele nebo jiné osoby vůči dítěti, které je v dané společnosti odmítané a které poškozuje tělesný, duševní i

společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt. Pro identifikaci CAN musí být splněna jedna ze základních podmínek: příčinná souvislost mezi aktivitou pachatele vůči dítěti a přímými i nepřímými následky této aktivity pro stav a vývoj dítěte nebo jednotlivé oblasti jeho života. Zjištění tohoto stavu je současně i potvrzení příslušné diagnózy CAN. Nejčastějším jevem, ale zároveň nejhůře prokazatelným, je psychické týrání dítěte. (2,23)

1.2 Klinický obraz syndromu CAN

1.2.1 Fyzické (tělesné) týrání

Podle Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 je tělesné týrání definováno jako: „*Tělesné ublížení dítěti anebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte, a to tam, kde je určitá znalost či důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo že mu vědomě nebylo zabráněno.*“ (16)

Tělesné týrání lze podle povahy rozdělit na aktivní a pasivní.

Aktivní tělesné týrání obsahuje všechny akty násilí na dítěti, při kterých dochází k tělesnému zranění dítěte, k jeho trvalému postižení nebo dokonce usmrcení. K této formě týrání se také řadí pravidelné tělesné trestání dítěte užívané jako převažující výchovný prostředek. Při aktivním tělesném týrání dochází ke zraněním, která mohou být na první pohled zjevná (otevřená) nebo skrytá (zavřená). Pro zjevná poranění je příznačné, že dochází k porušení celistvosti kůže, zejména ke krevním ztrátám. Při působení tupého násilí pak vznikají skrytá poranění, která jsou zpravidla bez porušení kůže. (22)

Za aktivní formy fyzického týrání lze označit:

- nepřiměřené bití rukou, jako jsou pohlavky a facky,
- bití různými předměty (např. vařečkou, hadicí, kabelem apod.),
- kopání do dítěte, údery pěstí,
- způsobení bodných, řezných ran různými nástroji,
- spáleniny (např. od cigarety),
- zlomeniny,
- stopy po kousnutí člověkem,

- dušení, škrcení,
- podávání alkoholu a drog. (22)

Kazuistika

„Dvanáctiletý Marek měl celou řadu starších i čerstvých pohmožděnin. Učitelka se ho zeptala, kde k modřinám přišel. Chlapec pohotově odpověděl, že sportuje a pořád do něčeho vráží. Některé modřiny však si tímto vysvětlením nebylo možné přivodit. Své poznatky sdělila paní ředitelce a společně se obrátily o radu na sociální odbor. Velice opatrným způsobem se dohodla s matkou dítěte, aby souhlasila s prohlídkou u lékaře. Z lékařské zprávy vyšlo najevo, že za chlapcovy pohmožděnin může otec, který se často vracel domů opilý a Marka bil. Markův otec byl obviněn a odsouzen. Podstoupil protialkoholní léčbu. Rodina žije pohromadě, pod dohledem. Markovi je poskytnuta psychologická pomoc.“(4)

K zanedbávání (neboli pasivnímu tělesnému týrání) dochází v případě, kdy rodiče nebo jiní pečovatelé neposkytují dítěti patřičnou péči a pozornost v jídle, hygieně, oblečení nebo jeho bezpečí. Patří sem i nedostatečná starost a péče zdravotní, citové a intelektové potřeby dítěte, které jsou přiměřené jeho momentálnímu stavu a věku.

Některé známky zanedbávání:

- trvalý hlad,
- podvýživa,
- chudá slovní zásoba,
- špatná hygiena,
- nedostatek zdravotní péče,
- nedostatek dohledu (dítě je večer doma samo, venku pobývá dlouho do tmy a bez dozoru),
- nedostatky ve výchově a vzdělání. (4)

1.2.2 Psychické (citové) týrání

Podle Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992 je za psychické týrání považováno: „*Chování, které má vážný negativní vliv na citový vývoj dítěte a vývoj jeho chování. Může mít formu slovních útoků na sebevědomí dítěte, opakovaného ponižování dítěte, jeho odmítání či zavrhování.*“ (16)

Psychické týrání patří mezi nejvíce rozšířené druhy týrání. Je také obtížně rozpoznatelné. Psychické týrání obsahuje složku aktivní i pasivní. Aktivní spočívá v cíleném, záměrném a účelovém jednání. Pasivní složkou je naopak absence něčeho, co dítě potřebuje – pociťuje nelásku, nezájem, nevšímavost či nedostatek péče. Konečným důsledkem pak může být psychická deprivace dítěte.

Za pasivní týrání jsou považovány:

- slovní útoky na sebevědomí dítěte (dítě stále slyší, že je špatné, hrozné, nesnesitelné),
- vykonávání ponižujících činností,
- odmítání dítěte dospělými, bezcitné nadávání a vyhrožování tresty,
- zakazování oblíbených činností,
- přítomnost dítěte u závažných domácích konfliktů (násilí mezi partnery),
- kladení nereálných nároků na dítě (ve škole, sportu...),
- nezájem o dítě z důvodu vysoké zaměstnanosti rodičů.

Psychické týrání nezanechává přímo stopy na těle dítěte, ale vlivem psychického týrání dochází u dětí k poruchám přijímání potravy, depresím, psychickým poruchám. Tyto poruchy se projevují ustrašeností, sníženým sebevědomím, nevyrovnaností. Tím se stávají často i obětí šikany a mají menší schopnost sebeprosazení. Dopady psychického týrání se liší v závislosti na intenzitě, délce týrání a také na jakém vývojovém stupni rozvoje osobnosti k tomuto jednání dochází.

Rodiče, kteří jsou v rozvodovém řízení, si často neuvědomují, že i tato situace je pro dítě velice deprimující. Dítě je vystaveno psychické zátěži, denně prožívá konflikty mezi rodiči, bývá svědkem i fyzických útoků. Při bránění styku s druhým rodičem je vystaveno nátlaku ze strany matky či otce. (6,10,18)

Kazuistika

„Desetileté Lence zemřela v šesti letech matka a to nešťastnou náhodou, když byly spolu venku, srazilo ji auto. Lenčin otec viní ze smrti Lenku. První roky po smrti matky se otec choval „dobře a snažil se“. Pak však začal otec chodit do restaurací a po ztrátě zaměstnání se vracel domů opilý. Lenka má ráda svou babičku, u které by ráda bydlela. Té otec povolil jen občasné návštěvy. Lenka je pod silným psychickým tlakem a otce se moc bojí.

Lenka s babičkou navštívily sociální pracovníci, která jim v této situaci pomohla.“

(6)

1.2.3 Sexuální zneužívání

Sexuální zneužívání je nepatřičné vystavení dítěte pohlavnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv pohlavní dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoliv, kdo dítě zneužívá. (definice podle Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992) (16)

Sexuální zneužívání dětí označované jako CSA (Child Sexual Abuse) se dělí na zneužití bez tělesného kontaktu (tzv. bezdotykové) a s tělesným kontaktem (tzv. dotykové). Zneuživatelé dítěte může být rodič, příbuzný, přítel či pro dítě cizí osoba. Pachatelé této formy zneužívání jsou většinou muži, vyskytují se však případy, kdy je pachatelem žena. **(6,7)**

Do bezdotykového sexuálního zneužívání se řadí:

- exhibicionismus, kdy dospělý ukazuje dítěti své genitálie,
- harassment, který představuje znepokojování a zneklidňování dítěte slovními výpady, tisknutím k sobě a poplácáváním po zadku se sexuálním kontextem,
- obscénní telefonické hovory,
- přinucení dítěte k obnažení, fotografování a natáčení video nahrávky, k prohlížení si časopisů s pornografií a sledování porno filmů. **(6)**

Dotykové zneužívání představuje:

- jednání, při kterém je dítě dospělým obtěžováno, líbáno a osaháváno na erotogenních zónách,
- sexuální útok, kdy se dospělý, často za užití síly, dítěte dotýká na jeho erotogenních zónách, mazlí se s ním a poškozuje ho tím, že do něj vniká např. prstem, jazykem či předměty,
- znásilnění, jenž je vynuceným vniknutím do vagíny, konečníku nebo úst dítěte penisem,
- infrafemurální pohlavní styk, jedná se o styk mezi stehna dítěte;
- incest, který je vlastně sexuální aktivitou mezi dvěma osobami, jimž není zákonem dovoleno uzavřít sňatek,
- komerční sexuální zneužívání, které mívá formu dětské pornografie, dětské prostituce a obchodu s dětmi za účelem sexuálního zneužívání. Dětská pornografie je definována jako pořízení obrazové nebo zvukové nahrávky, kde se používá děti k předvádění sexuálních praktik. (6)

V souvislosti se sexuálním zneužíváním se užívá pojmu *syndrom dětského přizpůsobení pohlavnímu zneužití*, které má **pět postupných fází**:

1. **utajování** - zneužívané dítě je na pachateli závislé. Pachatel na dítě psychicky „tlačí“ pomocí nejrůznějších tvrzení, která neumí dítě racionálně zpracovat. Pachatel dítěti nalhává, že pokud jejich společné tajemství prozradí, tak jej nebude mít rád, nebude jej mít ráda ani maminka, že bude dítě zbito, posláno do ústavu, že bude nenáviděno rodinou apod. Dítě se bojí, a proto si nechává vše pro sebe, aby nebylo potrestáno za prozrazení.
2. **bezmocnost** - v tomto případě bývá nejpravděpodobnější pachatel z blízkého okolí dítěte, většinou je dítě pachateli svěřeno do péče. Obtěžování cizím člověkem se děje jen zřídka.
3. **svedení a přizpůsobení** - sexuální zneužívání není pro dítě jednorázovou záležitostí, dochází k němu opakovaně a jako jediným východiskem pro vyrovnání se s ním, je pro dítě přijetí a podřízení se

dalším útokům. U dítěte v této situaci dochází k silnému vnitřnímu konfliktu, který může vyústit v psychopatologii, patologickou závislost, narušení osobnosti nebo sebetrestání. Dítě se samo obviňuje z toho, co se mu stalo, myslí si, že vyprovokovalo situaci a aby získalo zpět lásku a přijetí, snaží se být „dobré“ a zcela se podrobuje zneužívateli. V tom případě dochází u dítěte k rozštěpení morálních hodnot.

4. **opožděné, konfliktní a nespravedlivé odhalení** - dítě dlouho tají svůj problém a později pak nahlášení působí nevěrohodně. Pachatel, kterému není prokázána vina, má tím pádem nad dítětem větší moc a tak dítě pak stáhne výpověď.
5. **odvolání výpovědi** - dítě vezme svou výpověď zpět a připustí, že si vše vymyslelo. Odvoláním výpovědi se snaží chránit před zavřzením rodiči, před rozbitím rodinu a sebe před dalšími výslechy. Útoky ze strany pachatele nekončí, nýbrž pokračují dále.(17)

1.2.4 Komerční sexuální zneužívání dětí (KSZD)

Komerční sexuální zneužití dětí je závažným porušením dětských práv a trestným činem; přesto v současné době lze pozorovat ve světě stoupající trend všech forem a tato skutečnost se nevyhnula ani České republice.

Je definováno jako: „*Použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo odměnu v naturáliích mezi dítětem, zákazníkem, prostředníkem nebo agentem a jinými, kdy vydělávají na obchodu s dětmi pro tyto účely*“. (23)

Je jednou z nejhorších forem zneužívání dětí a má vážné následky pro psychický a fyzický vývoj dítěte, v neposlední řadě dynamizuje celou řadu asociálních a antisociálních jevů v celé společnosti.(2)

Formy komerčního sexuálního zneužívání dětí:

1) Dětská prostituce: využití dětí pro sexuální účely za peníze či jinou odměnu

Formy dětské prostituce:

- prostituční chování dětí přinucením osoby blízké (nejčastěji členem rodiny),
- prostituční chování dětí přinucením osoby cizí,
- prostituční chování dětí „dobrovolné“ pro jejich obživu na ulici,
- prostituční chování dětí „dobrovolné“ pro obživu jejich rodiny,
- prostituční chování dětí „dobrovolné“ za peníze,
- prostituční chování dětí „dobrovolné“ pro zábavu a „zvýšení“ prestiže.

Pro děti, jejichž vývoj osobnosti a sexuality je takto ohrožen, se násilí, nedůvěra, pokoření a odmítnutí stává normou a hrozí v jejich dalším životě nebezpečí, že budou hledat zázemí a morální útěchu u těch, kde je zneužívají.

Je třeba vždy respektovat skutečnost, že žádný souhlas dítěte nemůže omluvit nezákonnost ani jedné z forem a podob KSZD. Vždy se jedná o trestný čin. **(2,7)**

2) Obchodování s dětmi: najímání, únos, koupě nebo získání souhlasu dětí spojené s jejich transportem za použití síly, jiných forem nátlaku, využití bezmoci, či použití odměn s úmyslem děti vykořisťovat

Obchodování s dětmi lze rozdělit:

- obchod s dětmi pro sexuální průmysl,
- obchod s dětmi pro jiné účely (adopce, dětská práce, prodej orgánů,...).

Ohrožené skupiny:

- děti ulice,
- děti z velmi chudých rodin,
- děti s osobní zkušeností s jakoukoli formou interpersonálního násilí, včetně pasivní formy zanedbávání,
- děti z rodiny, kde je závislost rodiče na alkoholu či drogách,

- děti s poruchami chování či sociálně patologickým chováním,
- děti pohybující se v marginalizované sociální subkultuře,
- děti pohybující se v oblasti sexuálního průmyslu,
- děti uprchlíků,
- děti s postižením. (2,7)

3) Dětská pornografie: jedná se o zobrazení dětských pohlavních orgánů, pohlavního nebo jiného sexuálního styku s dítětem nebo mezi dětmi.(7)

Obrazová pornografie je zobrazení dítěte při výslovné sexuální činnosti, skutečné či simulované, nebo vystavování pohlavních orgánů dítěte pro sexuální uspokojení uživatele.

Zvuková pornografie je používání jakýchkoli zvukových prostředků užívajících dětský hlas, skutečný či simulovaný, za účelem sexuálního uspokojení uživatele.

KSZD vede u dětí ke zbrždění psychosociálního vývoje, uzavření se do sebe, protispolečenskému chování, náhlým změnám nálad, depresím a strachu. (2,7)

1.2.5 Šikanování

Jak uvádí Elliottová: „*Šikanování působí dětem tu největší bolest. Děti se stávají terčem zla, utíkají z domova, přestávají si hrát, jsou vyděšené, nezúčastněné a nešťastné.*“ (4)

Co si lze představit pod tímto pojmem? Ve fyzické formě může jít třeba o strkání do nějakého dítěte nebo bití, kopání či údery různými předměty. Jsou známy i případy, kdy oběti šikany byly zamykány na toalety, házeny do vody, shazovány ze schodů apod. V některých případech sáhli trýznitelé i po zbrani. Stejně jako fyzická šikana mají stejně devastující vliv i slovní urážky. Oběť si často musí překonávat výsměchy, dívat se, jak si na ni druzí ukazují. Je velice obtížné slovní šikanu dokázat, pokud není pachatel dopadnut při činu. Sama oběť se jen těžko s touto šikanou vypořádá a obtížně s ní skoncuje. V několika případech pak spáchá i sebevraždu. (4)

Krátkodobé šikanování:

- rozvod rodičů,
- nový přírůstek do rodiny,
- úmrtí příbuzného, přítele,
- nuda, frustrace, zneužívání některého druhu,...

Tyto obtížné situace mohou dítě přivést až ke snaze o odreagování se od nepříjemné situace právě šikanováním ostatních. **(4)**

1.2.6 Domácí násilí a syndrom CAN

Domácím násilím se zpravidla označuje týrání a násilné jednání, odehrávající se mezi osobami blízkými žijícími spolu ve společném bytě nebo domě, kdy jedna násilná osoba získává a udržuje nad druhou moc a kontrolu. **(28)**

Jedná se o tělesné týrání, vydírání, sexuální zneužívání, slovní výhrůžky apod. Oběť má pak trvalý strach ze svého trýznitele. Násilník tím získá mocenské postavení. Domácí násilí prochází určitými fázemi vývoje a stává se tak každodenní součástí života.

Nejčastější skupinou, která se stává oběťmi násilí v rodině, jsou děti a ženy. V souvislosti s týranými dětmi hovoříme o syndromu CAN čili o syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.

Vývoj dítěte zásadně ovlivní prostředí, kde je násilí na denním pořádku. Pokud je dítě pouze svědkem násilného chování, dle Světové zdravotnické organizace (WHO), je považováno za týrané. Náš právní řád však s tímto výkladem nepočítá. Psychosociální vývoj dítěte je násilím ohrožován a poškozován. Dítě je vůči domácímu násilí bezbranné, samo nedokáže situaci vyhodnotit a nemá prostředky se bránit.

Děti napodobují chování svých rodičů a učí se ho. Praxe ukazuje, že chlapci, kteří vyrůstali v rodinách s domácím násilím, se v dospělém věku chovají násilnický. Naopak dívky se naučí násilné chování tolerovat. Stávají se obětí a vyhledávají násilného partnera, takového jakým byl jeden z rodičů. **(1)**

Druhy domácího násilí:

Fyzické násilí

- nejvíce viditelné, neboť zpravidla zanechává stopy,
- jde o brutální bolestivé útoky, které s sebou nesou riziko poškození zdraví a mohou vyústit v přímé ohrožení života,
- projevy fyzického násilí: např. bití, píchání ostrými předměty, řezání, pálení, svazování, trhání vlasů, škrábání, apod. **(1,11)**

Psychické násilí

- souvisí s násilím fyzickým nebo se může odehrávat samostatně,
- zpravidla stojí na počátku rozvíjejícího se řetězce násilí fyzického,
- je obtížně dokazatelné,
- ohrožená osoba si nemusí uvědomovat, že jde o násilí,
- zahrnuje např.: soustavné ponižování, nadávání, urážení, zesměšňování, vyhrožování, zastrašování, snižování osobních kvalit, využívání mocenských privilegií. **(1,11)**

Emocionální násilí je orientováno:

- na osoby (děti, rodiče, sourozenci), ke kterým má ohrožená osoba citový vztah,
- na zvířata zahrnuje vyhrožování likvidací domácích zvířat nebo její provedení,
- zaměření na věci zahrnuje ničení věcí patřících do osobního vlastnictví ohrožené osoby či věcí, ke kterým má vztah a představují nenahraditelnou vzpomínku. **(1,11)**

Sociální násilí

- zaměřuje se na sociální postavení a prostředí oběti,
- zahrnuje izolování ohrožené osoby od ostatních lidí, zablokování telefonu, zákaz vycházení z bytu, kontrola času a sociálních kontaktů apod. **(1,11)**

Ekonomické násilí

- dotýká se základních potřeb ohrožené osoby, jako je jídlo, bydlení, ošacení apod.,
- zahrnuje zákaz docházení do zaměstnání, nechávání se doprošovat o peníze, kontrolu vydávání peněz a požadování vyúčtování i nepatrných částek, odmítání financovat stravu, platit nájem, poskytovat ošacení, odebírání peněz, znemožnění disponovat společným účtem apod.,
- v poslední době se rozšiřují případy, kdy si násilná osoba vzala vysoké půjčky, které nesplácela a protože smlouva o půjčce byla uzavřena za doby trvání manželství, firmy vymáhají tyto pohledávky na ohrožené osobě, zatímco násilník mění místo pobytu a není k dohledání. **(1,11)**

Sexuální násilí

- je rovněž hůře rozpoznatelné a dokazatelné, neboť zpravidla také nezanechává stopy a odehrává se v intimním prostředí beze svědků (v některých vyhrocených případech jsou svědky děti),
- zahrnuje znásilnění, vynucování si sexuálního styku nebo sexuálních praktik proti vůli ohrožené osoby. **(1,11)**

1.3 Faktory podmiňující výskyt syndromu CAN

Pro syndrom CAN je charakteristické působení nejrůznějších kombinací faktorů osobnostních, rodinných a situačních, které podmiňují výskyt syndromu. Neexistuje jednoznačný odhad ohrožení dítěte, avšak na základě posouzení zvláštní společenské situace, sociálního prostředí a aktuálního vývoje dítěte lze vyslovit podezření na týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte. Je účelné rozlišovat skupiny působících faktorů na straně dítěte, jeho rodičů nebo vychovatelů a situačních podmínek. **(18)**

Na straně dítěte:

- pohlaví dítěte (podmiňuje míru pravděpodobnosti určité formy CAN),
 - postižení - mentální, fyzické, smyslové,
 - LMD s hyperaktivitou nebo pasivitou,
 - dítě je nechtěné,
 - zvláštní vlastnosti dítěte, pro které se snáze stává objektem ubližování.
- (3,6,17,18)**

Na straně rodiče nebo jiné osoby pečující o dítě zvláštní osobnostní vlastnosti, nedostatky, návyky:

- anomální vývoj osobnosti (impulsivní, vztahovační, agresivní),
 - mentální retardace,
 - psychické onemocnění, fyzické postižení,
 - nezralost osobnosti (např. nezletilí rodiče),
 - závislost na alkoholu, drogách či jiné závislosti,
 - osobnosti psychicky nevyrovnané se zápornými vzory a zážitky z dětství.
- (3,6,17,18)**

Zvláštnosti rodinné či sociální situace:

- prvky CAN, násilí či kriminalita v anamnéze,
- stresové situace,
- izolovanost prostředí a rodiny,
- sociální problémy rodiny (nezaměstnanost, chudoba),
- neúplná rodina. **(3,6,17,18)**

1.4 Následky syndromu CAN

Následky syndromu CAN se projevují řadou příznaků a reakcí, krátkodobých nebo dlouhodobých, bez ohledu na způsob ubližování dítěti, které mohou vzbuzovat podezření na týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte. Reakce se může lišit

v závislosti na věku dítěte a jeho osobnostním založením. Pokud příznaky trvají déle, přecházejí postupně do posttraumatického syndromu. **(3,6)**

Nejčastější pozorované následky:

- deprese,
- agrese,
- poruchy chování, selhávání ve škole, útoky z domova,
- psychosomatické potíže,
- pocity méněcennosti,
- psychologická a sociální deprivace,
- porušená sociální integrace. **(3,6)**

1.5 Oběti a pachatelé

1.5.1 Oběti

Kategorie dětí, které se stávají obětí syndromu CAN, lze rozdělit podle toho, zda se jedná o oběti týrání, sexuálního zneužívání nebo zanedbávání. Obecně jsou nejohroženějšími skupinami děti mladších věkových skupin, děti citově deprivované a děti fyzicky či psychicky handicapované. **(24)**

Děti, které se stávají obětí týrání, jsou děti:

- jejichž chování je nesrozumitelné (např. úzkostné děti, které mohou provokovat svou ustrašeností, děti neslyšící apod.),
- které svým chováním rodiče nadměrně zatěžují, dráždí, vyčerpávají,
- jež nesplňují očekávání rodičů, jejichž zklamání může vyústit v týrání,
- které vymáhají uspokojení svých potřeb provokujícím chováním. **(17)**

Děti, které bývají sexuálně zneužívány, jsou děti:

- postižené či znevýhodněné (tedy závislejší a bezbrannější),
- z rodiny dysfunkční nebo doplněné,

- jejichž rodiče pijí alkohol a zneužívají drogy,
- dívky, které působí typicky žensky, koketují a jsou mazlivé. (17)

Děti, které bývají ohroženy zanedbáváním, jsou děti:

- které pro svoji pasivnost, nenápadnost a nevýraznost nedokáží své rodiče zaujmout,
- jež jsou nějak znevýhodněné, a proto méně žádoucí (postižené, nemocné),
- rodičů mentálně postižených, somaticky či psychicky nemocných, jedinců s poruchou osobnosti a požívajících alkohol a zneužívajících drogy,
- rodičů nezralých, mladých, nemajících pro rodičovskou roli dostatečné kompetence,
- rodičů s nízkou sociokulturní úrovní. (17)

1.5.2 Pachatelé

Možní pachatelé pocházejí ze všech sociálních skupin společnosti, když týrajícím pachatelem bývá častěji muž, vlastní nebo nevlastní otec dítěte. Ženy – matky jsou spíše pasivními účastnicemi, které násilný způsob zacházení s dítětem akceptují, či tolerují, i když důvody jejich chování mohou být různé. Ženy jsou častěji pachatelkami, které se dopouštějí zanedbávání péče o dítě. (27)

Osobami týrajícími děti jsou především:

- lidé, kteří se nedovedou ovládat a reagují násilně (např. příslušníci dysfunkčních rodin, duševně nemocní, citově chladní a bezohlední jedinci, alkoholici, toxikomani),
- lidé, kterým je dítě na obtíž a to hlavně v stresových situacích,
- lidé se zvýšenou potřebou moci nad dítětem (tato moc slouží jako kompenzace pocitů méněcennosti a nejistoty),
- lidé, kteří mají negativní zkušenost z dětství (sami byli týráni a zanedbáváni). (17)

Dospělí sexuálně zneužívající děti jsou např.:

- muži s odlišnou sexuální orientací,
 - morálně narušení a sexuálně nevyzrálí muži trpící poruchou osobnosti,
 - muži s onemocněním např. schizofrenie nebo demence,
 - závislí na alkoholu či drogách,
 - z nízkých socioekonomických vrstev, ale i vysoce postavení vysokoškoláci.
- (17)

Osoby zanedbávající péči o dítě jsou:

- ti, kteří nemají pro rodičovskou roli dostatečné kompetence (schopnost starat se přijatelným způsobem o dítě),
- ti, kteří nemají k rodičovství dostatečnou motivaci (příliš zaujati svými problémy či zájmy),
- může se jednat o osoby: mentálně postižené, somaticky či psychicky nemocné, alkoholově či drogově závislé, s nízkou sociokulturní úrovní, mladé a nezralé, žijící v bídě, kariéristy, zaujaté svými zálibami.(17)

1.6 Prevence

1.6.1 Primární prevence

Primární prevence má za cíl informovat veřejnost včetně dětské a zároveň předcházet výskytu a vzniku poškození dětí. Má vytvářet obecná opatření ve prospěch rodin a společenské atmosféry příznivé dětem a zdůraznění významu dítěte pro společnost. Patří sem i právní předpisy vztahující se na děti v rodině i mimo ni, ale také postih osob, které se dopouštějí týrání, zneužívání či zanedbávání. Cílem je také seznámit veřejnost s tím, že každý, kdo neohlásí týrání, zneužívání nebo zanedbávání dítěte, je vlastně sám pachatel týrání, zneužívání a zanedbávání a zároveň se dopouští trestného činu.(12)

Velmi důležitou součástí primární prevence je i výchova k manželství a rodičovství, metodická činnost, tedy zevšeobecnění poznatků o nežádoucích vlivech

působících v regionu, způsobech prevence a vytváření osobitých postupů při odhalování tohoto problému.

- rodina - příslušníci rodiny by měli mít v rámci svých možností přehled o tom, zda nejsou děti jejich vlastní rodiny nějakým způsobem týrány, zneužívány nebo zanedbávány,
- zdravotnictví - spolupráce s praktickým lékařem, odbornými pracovišti,
- orgány činné v trestním řízení - povinností vyplývající z trestního zákona je oznámit bezodkladně Policii ČR nebo státnímu zástupci spáchání trestného činu týrání svěřené osoby dle § 215 trestního zákoníku.(28)
- školství - pracovníci školy a školských zařízení jsou v situaci, kdy mohou zjistit případy týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte nejčastěji a nejnanecháváji, neboť jsou na rozdíl od ostatních nejčastěji a nejdéle v kontaktu s dětmi (pedagogové obrazení na oddělení sociálně-právní ochrany dětí dle spádové oblasti, kde se škola či školské zařízení nachází),
- samospráva - krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí,
- sociálně-právní ochranu dětí dále ještě zajišťují obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další fyzické a právnické osoby, jenž jsou výkonem sociálně-právní ochrany dětí pověřeny.
(12)

1.6.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence má za cíl vyhledávat rizikové skupiny obyvatelstva (dětí i dospělé) a rizikové životní situace, sledovat vývoj dětí, které se ocitnou v rizikové životní situaci či rizikové skupině obyvatelstva.(12)

1.6.3 Terciální prevence

Terciální prevence nastupuje v situaci, kdy již došlo k aktu násilí vůči dítěti či jinému ublížení dítěti, a je třeba zamezit opakování, aby dítě nebylo dále poškozováno, a aby poškození, ke kterému došlo, bylo minimalizováno. **(12)**

1.6.4 Sociální práce ve vztahu k rodině – rodinná terapie

Sociální práce s rodinou by měla probíhat již na úrovni prevence, když mimořádná pozornost by měla být věnována „rizikovým rodinám“. V případě podezření na týrání, zneužívání nebo zanedbávání by měla být snaha navázat s rodinou vzájemnou spolupráci, vymezit hlavní problémy a hledat jejich řešení. **(1,12)**

Jak uvádí Matoušek: „*Terapeutické programy orientované na rodinu vycházejí z potřeb rodiny, mapují rodinné vztahy, zabývají se nepřiměřeným vnímáním dětí ze strany rodičů i schopností rodičů podněcovat dítě a účinně uplatňovat disciplínu. Hledají možnosti, jak u rodičů podpořit zvládání stresu a přiměřené reagování na potřeby dítěte (přiměřenou stimulaci). Někdy je třeba zacvičit rodinu i do hospodaření s financemi, do zásad správné výživy a hygieny dětí, do (neagresivního) řešení konfliktů mezi dospělými, do způsobů hledání vhodného zaměstnání pro dospělé.*“ **(11)**

1.7 Legislativní úprava

Práva dětí jsou součástí řady jak mezinárodních, tak zejména vnitrostátních právních dokumentů a předpisů. Konkrétní ochranu dětí a mládeže před vážnými negativními vlivy a zásahy, včetně právního zajištění nezletilců se syndromem CAN, poskytuje trestní zákoník č. 40/2009 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2010 a který nahradil předchozí trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb.) účinný minulých čtyřicet osm let (od 1. 1. 1962 do 31. 12. 2009). Nový trestní zákoník, i když v mnohém vychází z předchozího trestního zákona, přináší dlouhou řadu změn podstatných i drobných, a to jak v obecné části, tak ve zvláštní části trestního zákoníku.

Konkrétní trestněprávní ochranu nezletilých dětí před týráním zajišťuje v našem trestním právu ustanovení § 198 trestního zákoníku, o trestném činu týrání svěřené osoby, který je součástí Hlavy IV. trestního zákoníku – Trestné činy proti rodině a dětem. K nim náleží i trestný čin opuštění dítěte nebo svěřené osoby (§ 195), zanedbání povinné výživy (§ 196), týrání osoby žijící ve společném bydlení (§ 199), únos dítěte (§ 200), ohrožování výchovy dítěte (§ 201), svádění k pohlavnímu styku (§ 202), podání alkoholu dítěti (§ 204). **(28)**

V Hlavě III. tohoto zákoníku jsou uvedeny trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, např. trestný čin znásilnění (§ 185), sexuální nátlak (§ 186), pohlavní zneužití (§ 187), prostituce ohrožující mravní vývoj dětí (§ 190), šíření pornografie (§ 191), zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193). **(28)**

V Hlavě II. trestního zákoníku se nachází trestné činy proti svobodě a právům ochrany osobnosti, soukromí a listovního tajemství, např. trestný čin obchodování s lidmi (§ 168), svěření dítěte do moci jiného (§ 169), omezování osobní svobody (§ 171). **(28)**

V Hlavě I. tohoto zákoníku jsou uvedeny trestné činy proti životu a zdraví a to např. trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 142), usmrcení z nedbalosti (§ 143), těžké ublížení na zdraví (§ 145 - § 148), mučení a jiné nelidské a kruté zacházení. **(28)**

Nejvýznamnějším mezinárodním dokumentem, který se týká práv dítěte, je *Úmluva o právech dítěte*. V platnost vstoupila v září roku 1990, kdy jí náš stát, tehdy ještě jako Česká a Slovenská federativní republika, také jako mezi prvními podepsal a ratifikoval. Česká republika je pak *Úmluvou* vázána od 1. ledna 1993. Je založena na čtyřech základních principech: právo na život a přežití (zaručuje zachování života dítěte a uspokojování jeho základních potřeb), právo na rozvoj (dítě by mělo mít právo se rozvíjet, vzdělávat a mít volný čas na hru a zábavu, ale také zaručenou svobodu myšlení, vyznání a volný přístup k informacím), právo na ochranu (dítě má právo na ochranu před násilím, vykořisťováním, zanedbáváním a zneužíváním), participační právo (právo na účast).**(25)**

K dalším právním předpisům, které se vztahují k syndromu CAN, patří:

- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- Instrukce MPSV č.j. 21-12242/2000 ze dne 15. 3. 2000, kterou se stanoví rozsah evidence dětí a obsah spisové dokumentace o dětech, vedené orgány sociálně-

právní ochrany dětí a obsah spisové dokumentace o žadatelích o osvojení a o svěřením do pěstounské péče,

- Instrukce č.j. 142/2007-Org. ze dne 5. 4. 2007, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí.

Mezi dokumenty, které souvisejí se syndromem CAN, patří *Deklarace práv dítěte*, která byla přijata roku 1924 v Ženevě. Státy, které k ní přistoupily, se zavazují poskytovat všem dětem co nejlepší péči, rozvoj a ochranu, pokud se dostanou do nepříznivé situace. Dalším dokumentem je *Charta práv dítěte*, která byla schválena Spojenými národy v roce 1959, a která se zaměřuje na prosazování optimálního vývoje každého dítěte a jeho ochrany při ohrožení. **(18)**

1.8 Sociálně-právní ochrana dětí

Děti ohrožené negativními jevy a děti žijící mimo vlastní rodinu byly vždy považovány za skupinu dětí vyžadující zvláštní pozornost. Vymezení okruhu takových dětí je proměnlivé spolu s vývojem společnosti, společným prvkem však zůstává potřeba poskytovat těmto dětem takovou péči, aby jim byl v co největší míře umožněn příznivý vývoj a aby byly dostatečně saturovány jejich základní potřeby. Problematika ohrožených dětí významně zasahuje do jednotlivých oblastí společnosti a zároveň ovlivňuje i kvalitu společnosti jako celku, neboť ohrožené děti se často stávají ohroženými nebo ještě častěji ohrožujícími dospělými.**(3,20)**

Sociálně-právní ochrana dětí představuje zajištění práva dětí na život, jejich příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dětí, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dětí před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.

Ochrana dětí zahrnuje ochranu rozsáhlého souboru práv a oprávněných zájmů dětí, a je proto upravena v různých právních odvětvích a v právních předpisech různé právní síly. Základní principy dětských práv jsou zakotveny v mezinárodních úmluvách a odpovídajícím způsobem se promítají do národní legislativy. Základním právním předpisem je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Smyslem tohoto zákona je zajistit dětem právo na zdravý a příznivý vývoj, právo vyrůstat v prostředí a podmínkách, kde se jim daří dobře, vymezit působnost orgánů sociálně-právní ochrany a upravit povinnosti dalších institucí v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany.**(26)**

Sociálně-právní ochranu dětí podle zákona o SPOD zajišťují obecní úřady obcí s rozšířenou působností, dále jsou to obce a kraje, které v přenesené působnosti zajišťují celou řadu povinností vyplývajících ze sociálně-právní ochrany, přičemž některé úkoly plní obce a kraje i v samostatné působnosti. Dalšími orgány sociálně-právní ochrany jsou MPSV ČR, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí a popř. další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny. Hlavním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte.

1.8.1 Práva a povinnosti obecních úřadů dle zákona - preventivní a poradenská činnost

Jedním ze základních principů sociálně-právní ochrany je předcházení vzniku problémů nebo jejich narůstání, jde-li o výchovu dítěte a péči o ně. Proto velmi významnou úlohu v tomto směru má preventivní a poradenská činnost. Předpokladem účinné a včasné ochrany života, zdraví a příznivého vývoje dítěte je vědět o dětech a rodinách s dětmi, které potřebují nějakou formu pomoci. Zákon tak dává oprávnění každému upozornit rodiče, že jejich děti páchají skutky, které se neslučují s jejich věkem, slušným chováním či s pravidly jednání odpovídající právním normám a naopak upozornit odpovědné instituce na jednání či skutky rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dětí, které jsou v rozporu s řádnou péčí o tyto děti. Zákon také ukládá obecním úřadům povinnost vyhledávat děti, na něž se sociálně- právní ochrana zaměřuje a současně pracovat s rodiči dětí tak, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, aby odstraňovali nedostatky ve výchově dětí a s dětmi jednali tak, aby jejich chování nebylo důvodem k přijímání výchovných opatření či podávání návrhů např. na ústavní výchovu. Obecní úřad má také povinnost sledovat, zda je zamezováno v přístupu dětí do prostředí, které je pro děti ohrožující z hlediska jejich výchovy a vývoje. Pokud řešení situace přesahuje rámec působnosti a možností obecního úřadu, musí obecní úřad, ze zákona, oznámit tyto skutečnosti obecnímu úřadu obcí s rozšířenou působností. **(26)**

Zákon ukládá obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností sledovat působení nepříznivých vlivů na děti a činit potřebná opatření. Tyto povinnosti jsou pro přijímání opatření velmi významné, zejména z hlediska tvoření koncepcí v oblasti sociální prevence v rámci území obce s rozšířenou působností. Zákon také umožňuje, aby obecní úřad obce s rozšířenou působností uložil rodičům i osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít při řešení problémů pomoc poradenského zařízení, a to v případech, kdy je zřejmé, že pomocí takového zařízení lze problémy dětí řešit, a za předpokladu, že rodiče, na doporučení orgánu SPOD, dosud potřebnou péči nezajistili a dítě ji nezbytně potřebuje. **(26)**

2. Cíl práce a hypotézy

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zmapovat v Jihočeském kraji sociální prostředí dítěte, ve kterém dochází k týrání a zneužívání dětí, dále zjištění, zda jsou více týráni chlapci než dívky a zjištění, kdo je nečastější týrající osobou. Dílčím cílem je základní vysvětlení pojmů v dané problematice. Rozpoznání syndromu CAN, mapování oblastí s nejvyšším pácháním trestné činnosti na dětech, zanechání následků týrání a šance týraného dítěte na plnohodnotný život.

Výsledky práce by mohly pomoci sociálním pracovnícím/pracovníkům orgánů sociálně-právní ochrany v Jihočeském kraji při odhalování trestných činů na dětech. Díky výsledkům výzkumu by se mohli více zaměřit na sociální prostředí, ze kterého pocházejí týrané a zneužívané děti a zároveň na týrající osoby. Tím by se mohla zvýšit ochrana a odborná pomoc obětem těchto násilných činů.

2.2 Hypotézy

H1: V Jihočeském kraji jsou nejvíce týrány děti z neúplných rodin.

H2: V Jihočeském kraji je fyzicky týráno více chlapců než dívek.

3. Metodika

3.1 Nástroje sběru dat a časový harmonogram

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji každý rok vyplňují statistické výkazy, ve kterých jsou vedeny údaje týkající se týraných a zneužívaných dětí. Ke sběru dat byl použit kvantitativní výzkum a sběr dat byl proveden na základě sekundární analýzy statistických výkazů za období let 2006 až 2008. Tyto výkazy jsou za jednotlivé obecní úřady obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji vedeny na Krajském úřadu Jihočeského kraje.

3.2 Výzkumný soubor

Statistické údaje za rok 2006, rok 2007 a rok 2008 od 17 obecních úřadů obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji (Magistrát města České Budějovice a Městské úřady Blatná, Český Krumlov, Dačice, Jindřichův Hradec, Kaplice, Milevsko, Písek, Prachatice, Soběslav, Strakonice, Tábor, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou, Vimperk a Vodňany).

- věková struktura, pohlaví a sociální prostředí týraných a zneužívaných dětí
- struktura týrajících a zneužívajících osob

4. VÝSLEDKY

4.1 Statistika počtu týraných a zneužívaných dětí v České republice z roku 2008

Statistika uvádí počet týraných dětí v České republice za rok 2008. Je rozdělena na počet nahlášených případů týrání a na druhy týrání spáchaných na dětech. Dále uvádí věkové rozdělení týraných dětí, četnost opakování těchto činů a sociální prostředí, ve kterém došlo k spáchání těchto činů.

Z celorepublikové statistiky jsem vybrala oblasti fyzického, psychického týrání a sexuálního zneužívání dětí ve věku 0 - 18 let. Jednotlivé druhy týrání a zneužívání jsou uvedeny v tabulkách č. 1, 2, 3 a následně pak znázorněny graficky (graf č. 1, 2, 3).

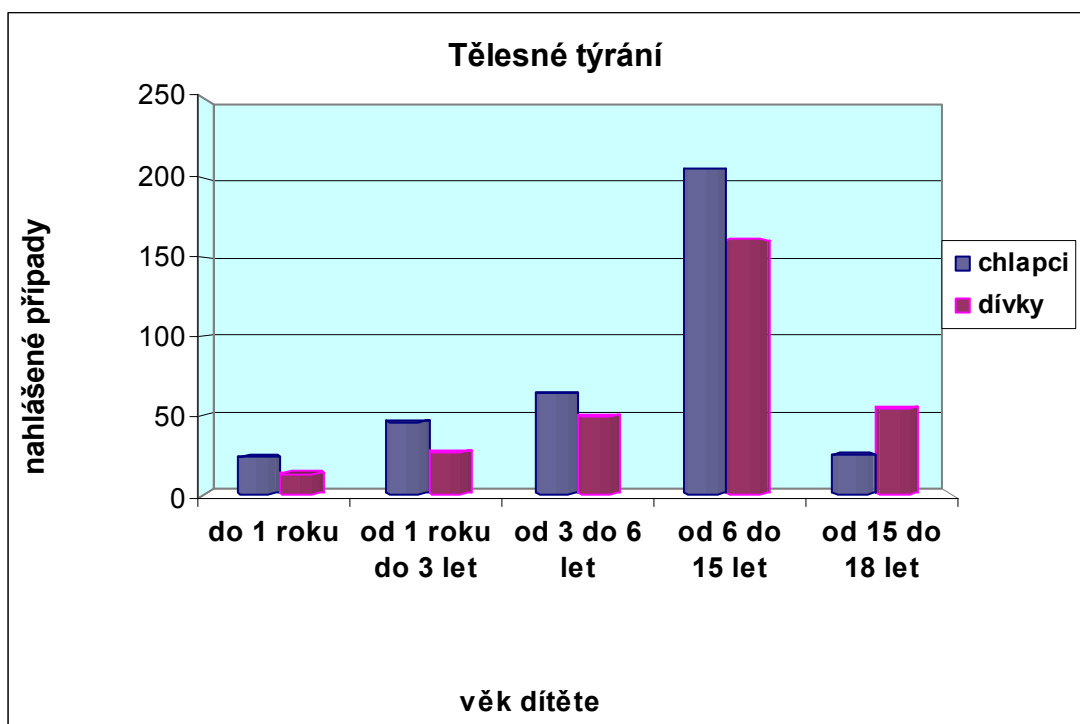
4.1.1 Tělesné týrání

Z grafu č. 1 je patrné, že ve věkové skupině 6-15 let jsou více tělesně trestáni chlapci než dívky a to ve více než 200 případech. Ve věkové skupině 15-18 let jsou již více tělesně týrány dívky.

Tělesné týrání v ČR r. 2008

		Počet dětí		
		tělesné týrání		
		chlapci	dívky	celkem
Nahlášeno případů	do 1 roku	24	13	37
	od 1 roku do 3 let	46	27	73
	od 3 do 6 let	64	50	114
	od 6 do 15 let	206	161	367
	od 15 do 18 let	25	55	80

Tabulka č. 1, zdroj MPSV

Graf č. 1, zdroj MPSV

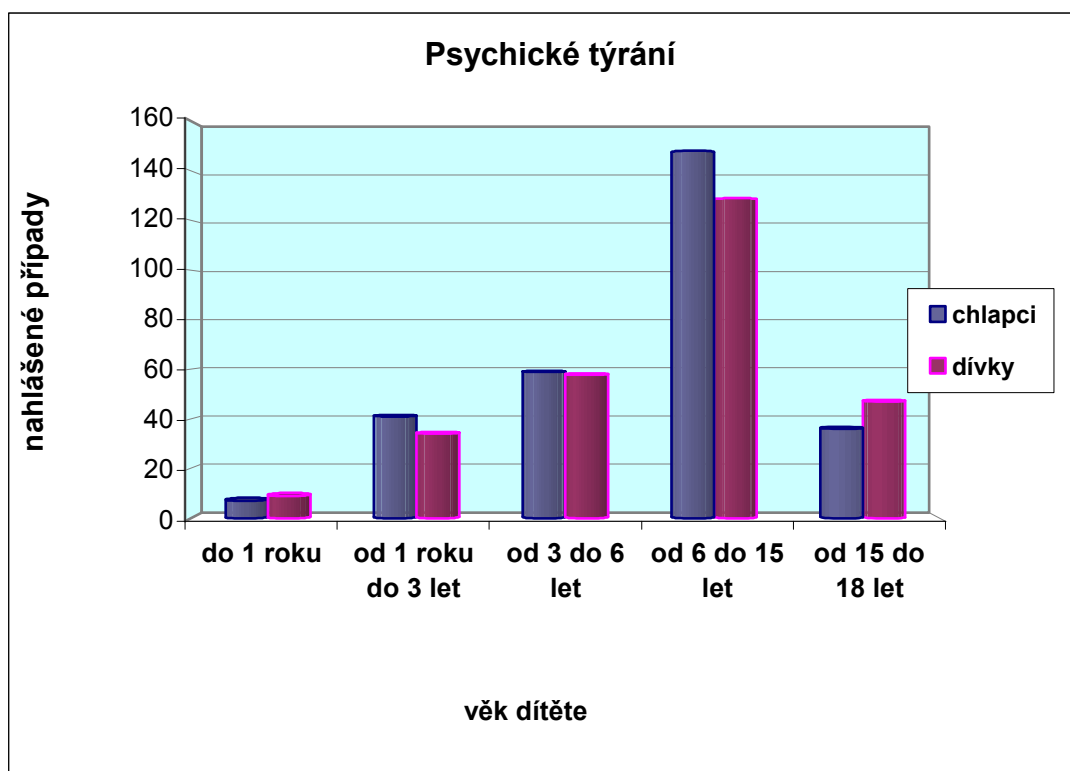
4.1.2 Psychické týrání

V oblasti psychického týrání (graf č. 2) jsou více týráni chlapci než dívky. Nejčetnější případy jsou ve věkové kategorii 6-15 let, a to řádově kolem 150 případů. Stejně jako u tělesného týrání ve věkovém rozmezí 15-18 let jsou i v oblasti psychického týrání více týrány dívky.

Psychické týrání v ČR r. 2008

		Počet dětí		
		psychické týrání		
		chlapci	dívky	celkem
Nahlášeno případů	do 1 roku	7	9	16
	od 1 roku do 3 let	41	34	75
	od 3 do 6 let	59	58	117
	od 6 do 15 let	148	129	277
	od 15 do 18 let	36	47	83

Tabulka č. 2, zdroj MPSV

Graf č. 2, zdroj MPSV

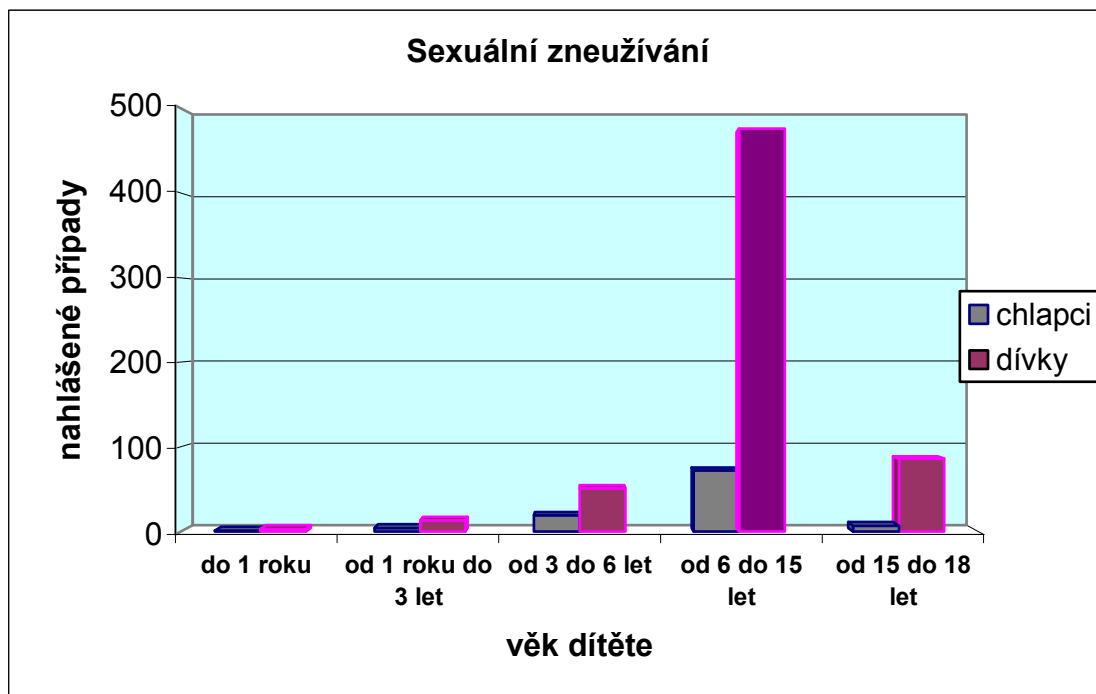
4.1.3 Sexuální zneužívání

U sexuálního zneužívání, jak je patrné z grafu č. 3, jsou více zneužívány dívky. Alarmující číslo je ve věku 6-15 let. Zde počet dosahuje 476 nahlášených případů.

Sexuální zneužívání v ČR r. 2008

		Počet dětí		
		sexuální zneužívání		
		chlapci	dívky	celkem
Nahlášeno případů	do 1 roku	1	3	4
	od 1 roku do 3 let	4	13	17
	od 3 do 6 let	19	51	70
	od 6 do 15 let	72	476	548
	od 15 do 18 let	7	86	93

Tabulka č. 3, zdroj MPSV

Graf č. 3, zdroj MPSV

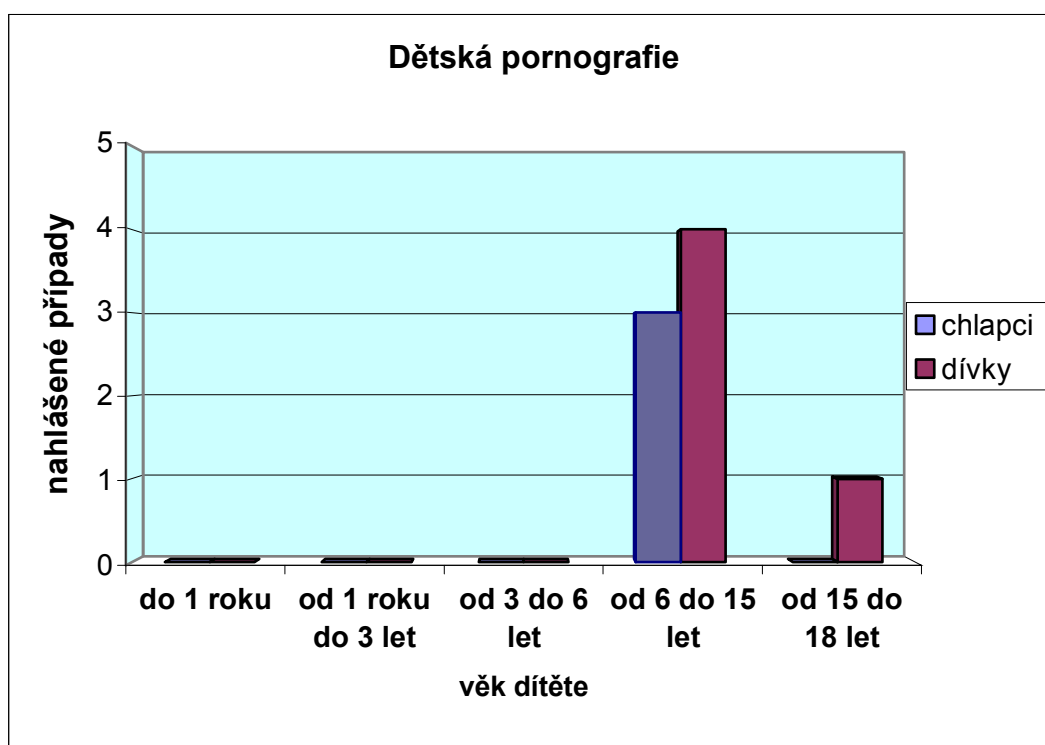
4.1.4 Dětská pornografie, dětská prostituce

V oblasti dětské pornografie a dětské prostituce nezůstala celorepubliková statistika bez nahlášených případů. Nejkritičtější věkem se tak stává 6-15 let.

Dětská pornografie a dětská prostituce v ČR r. 2008

		Počet dětí				celkem
		dětská pornografie		dětská prostituce		
		chlapci	dívky	chlapci	dívky	
Nahlášeno případů	do 1 roku	0	0	0	0	0
	od 1 roku do 3 let	0	0	0	0	0
	od 3 do 6 let	0	0	0	0	0
	od 6 do 15 let	3	4	0	1	8
	od 15 do 18 let	0	1	0	0	1

Tabulka č. 4, zdroj MPSV

Graf č. 4, zdroj MPSV

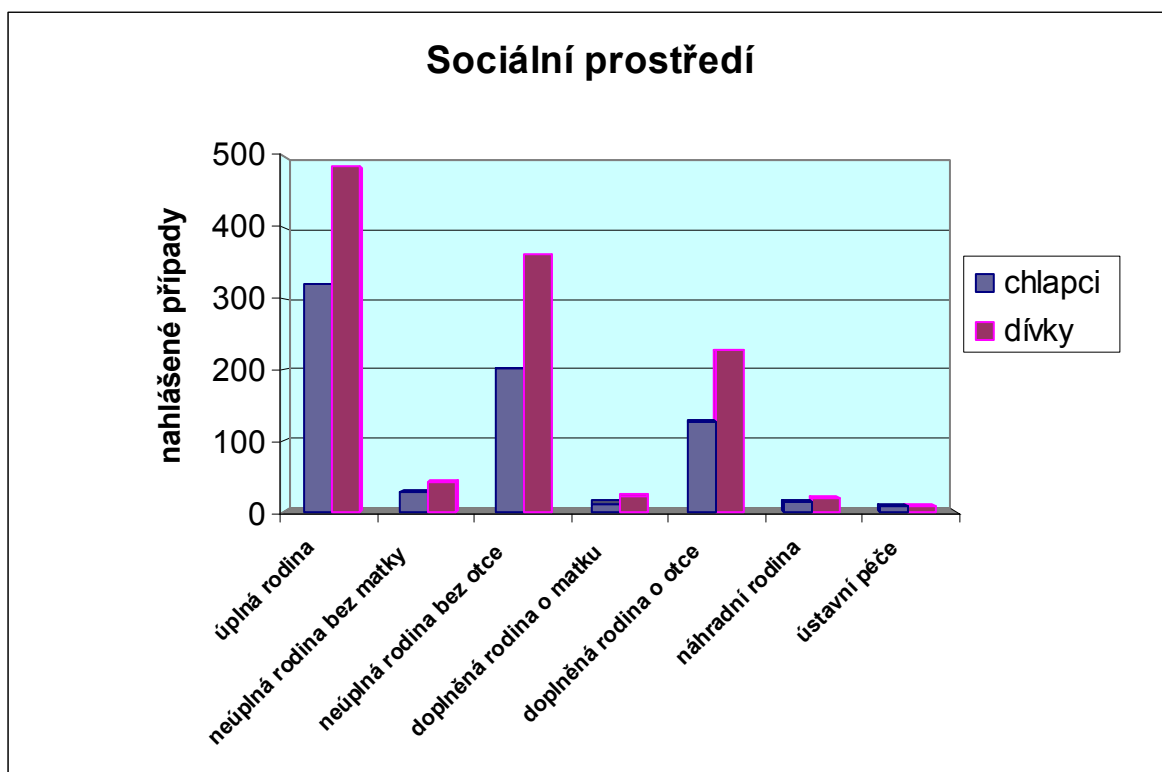
4.1.5 Sociální prostředí

Z hlediska sociálního prostředí, ve kterém došlo k týrání, či zneužívání dítěte jsem zjistila překvapivé výsledky. Dalo by se říci, že k výše uvedeným trestným činům bude docházet v neúplných nebo jinak problémových rodinách. Ze statistik však vyplývá, že nejvíce je páčáno násilí a zneužívání v rodinách úplných a v druhém případě v rodinách bez otce nebo doplněných o otce. Více dochází k zneužívání nebo týrání dívek.

Sociální prostředí dítěte ČR r. 2008

		Počet dětí											
		tělesné týrání		psychické týrání		sexuální zneužívání		dětská pornografie		dětská prostituce		celkem	
		ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	ch	d	chlapci	dívky
Sociální prostředí dítěte	úplná rodina	132	113	145	134	42	229	0	2	0	0	320	486
	neúplná rodina bez matky	12	10	14	17	3	29	0	0	0	0	28	43
	neúplná rodina bez otce	93	74	80	77	32	205	2	3	0	0	203	361
	doplněná rodina o matku	14	10	9	6	1	6	0	0	0	0	13	22
	doplněná rodina o otce	101	86	40	41	19	114	0	0	0	1	127	227
	náhradní rodina	11	10	2	2	2	33	1	0	0	0	15	21
	ústavní péče	2	3	1	0	4	12	0	0	0	0	9	9

Tabulka č. 5, zdroj MPSV

Graf č. 5, zdroj MPSV

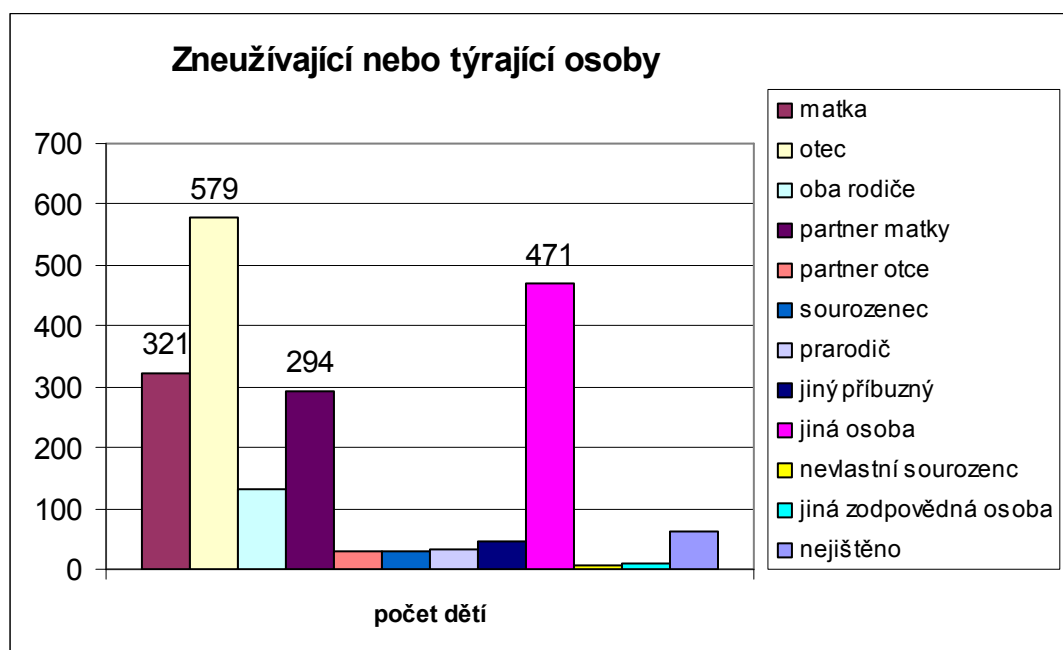
4.1.6 Zneužívající nebo týrající osoby

Jak vyplývá z následujících výsledků, patří otcové mezi nejčastěji zneužívající nebo týrající osoby. Dále jsou to pak jiné osoby a matky.

Zneužívající nebo týrající osoby ČR r. 2008

		Počet dětí					celkem
		tělesné týrání	psychické týrání	sexuální zneužívání	dětská pornografie	dětská prostituce	
Zneužívající nebo týrající osoba	matka	215	99	7	0	0	321
	otec	194	269	116	0	0	579
	oba rodiče	74	54	3	0	0	131
	partner matky	119	86	89	0	0	294
	partnerka otce	17	12	0	0	0	29
	sourozenec	7	2	20	0	0	29
	prarodič	8	4	21	0	0	33
	jiný příbuzný	6	6	34	0	0	46
	jiná osoba	26	20	420	3	2	471
	nevlastní sourozenec	0	1	4	0	0	5
	jiná zodpovědná osoba (učitel, vychovatel)	4	1	6	0	0	11
	nezjištěno	22	19	22	0	1	64

Tabulka č. 6, zdroj MPEG

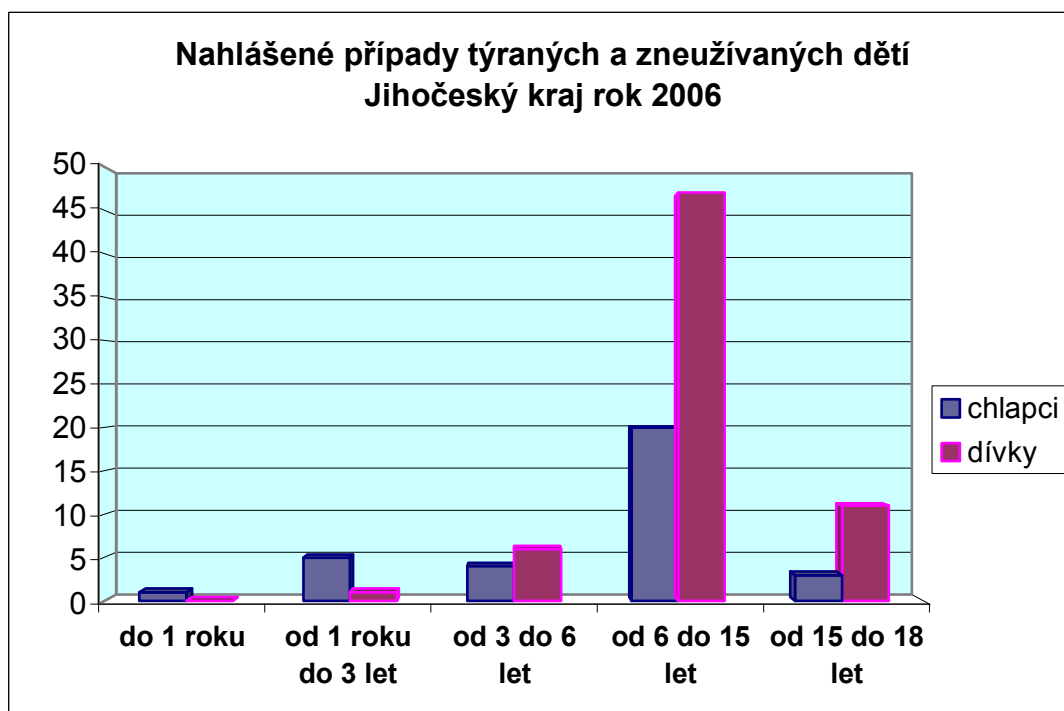
Graf č. 6, zdroj MPSV

4.2 Statistika Jihočeský kraj za rok 2006

4.2.1 Týrané a zneužívané děti v Jihočeském kraji r. 2006

2006		Počet dětí			
		chlapci		dívky	
		celkem	z toho tělesné týrání	celkem	z toho tělesné týrání
Nahlášeno případů	do 1 roku	1	0	0	0
	od 1 roku do 3 let	5	2	1	0
	od 3 do 6 let	4	3	6	3
	od 6 do 15 let	20	14	47	11
	od 15 do 18 let	3	3	11	3

Tabulka č. 7, zdroj: vlastní výzkum

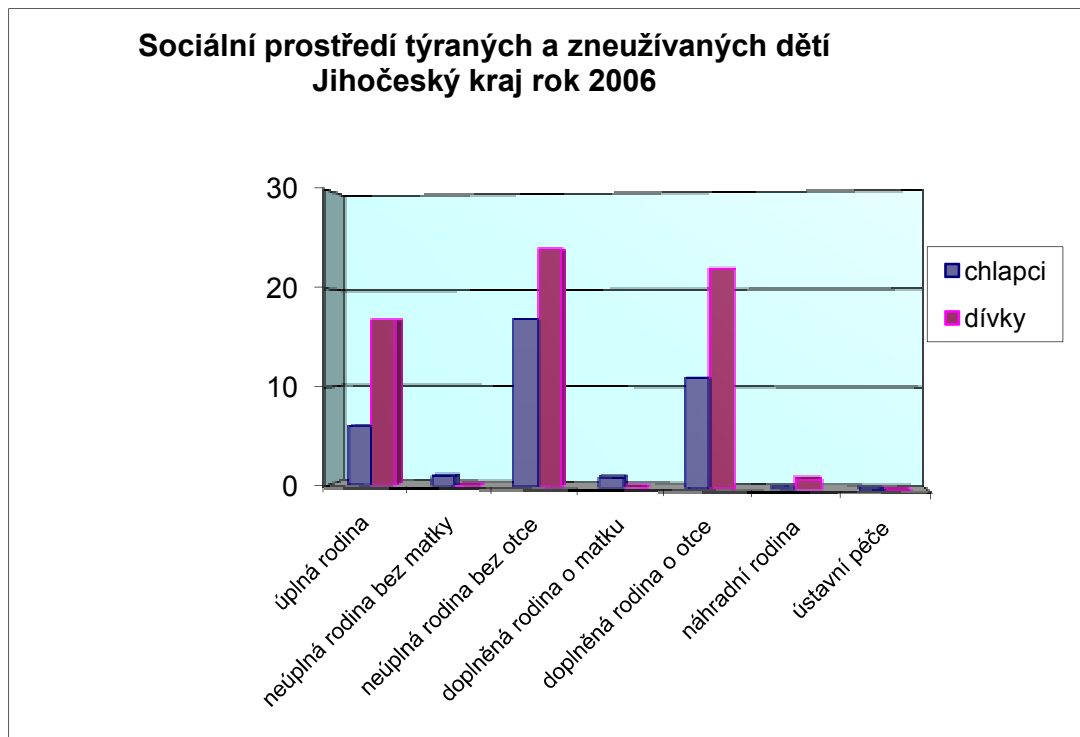
Graf č. 7, zdroj: vlastní výzkum

Mezi nejvíce postiženou věkovou skupinu týraných a zneužívaných dětí v Jihočeském kraji za rok 2006 patřily děti ve věku 6-15 let a to především dívky. Fyzicky týráno však bylo více chlapců než dívek, neboť chlapců bylo 22 a dívek 17.

4.2.2 Sociální prostředí týraných a zneužívaných dětí v Jihočeském kraji r. 2006

2006		Počet dětí	
		celkem	
		chlapci	dívky
Sociální prostředí dítěte	úplná rodina	6	17
	neúplná rodina bez matky	1	0
	neúplná rodina bez otce	17	24
	doplňená rodina o matku	1	0
	doplňená rodina o otce	11	22
	náhradní rodina	0	1
	ústavní péče	0	0

Tabulka č. 8, zdroj: vlastní výzkum

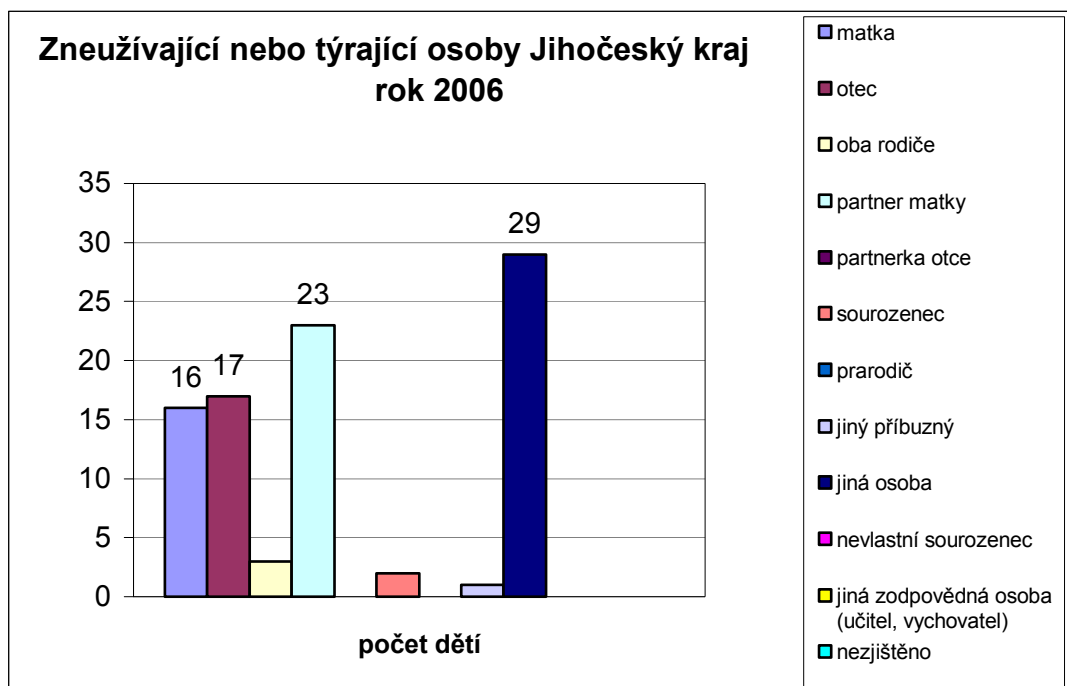
Graf č. 8, zdroj: vlastní výzkum

Z výsledků vyplývá, že nejvíce nahlášených případů týrání a zneužívání dětí v Jihočeském kraji v roce 2006 bylo z neúplných rodin, dále pak z rodin doplněných o otce a stejně tak z úplných rodin. Více pak docházelo k týrání a zneužívání u dívek.

4.2.3 Zneužívající nebo týrající osoby v Jihočeském kraji r. 2006

2006		Počet dětí
		celkem
Zneužívající nebo týrající osoba	matka	16
	otec	17
	oba rodiče	3
	partner matky	23
	partnerka otce	0
	sourozenec	2
	prarodič	0
	jiný příbuzný	1
	jiná osoba	29
	nevlastní sourozenec	0
	jiná zodpovědná osoba (učitel, vychovatel)	0
	nezjištěno	0

Tabulka č. 9, zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 9, zdroj: vlastní výzkum

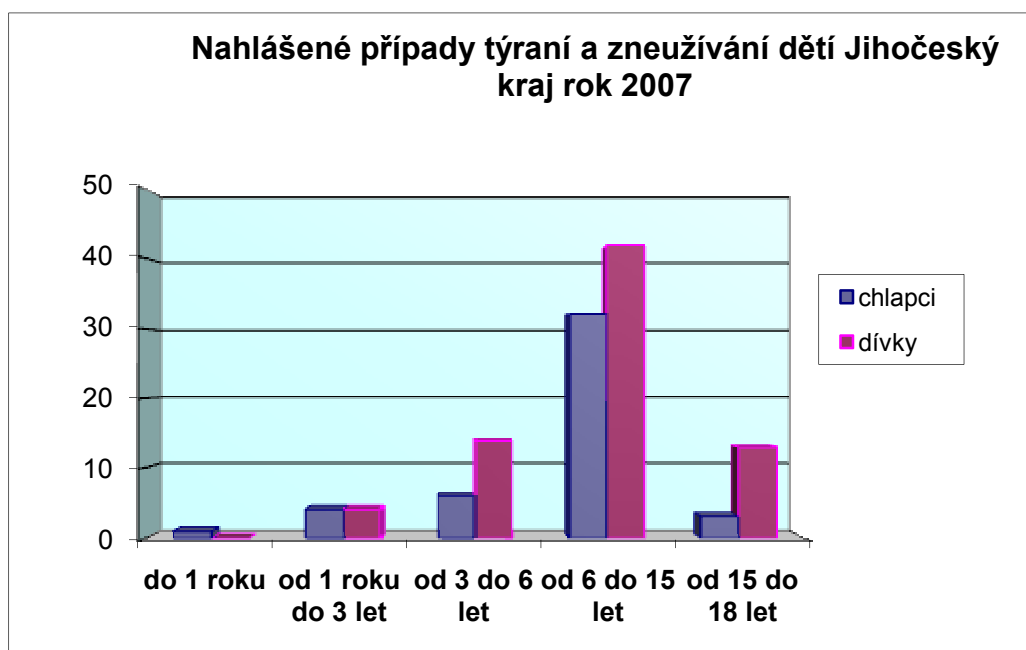
Mezi nejčastěji týrající nebo zneužívající osoby patřily v roce 2006 jiná osoba, partner matky, otec a v šestnácti případech matka.

4.3 Statistika Jihočeský kraj za rok 2007

4.3.1 Týrané a zneužívané děti v Jihočeském kraji r. 2007

2007		Počet dětí			
		chlapci		dívky	
		celkem	z toho tělesné týrání	celkem	z toho tělesné týrání
Nahlášeno případů	do 1 roku	1	1	0	0
	od 1 roku do 3 let	4	3	4	3
	od 3 do 6 let	6	6	14	5
	od 6 do 15 let	32	21	42	10
	od 15 do 18 let	3	3	13	3

Tabulka č. 10, zdroj: vlastní výzkum

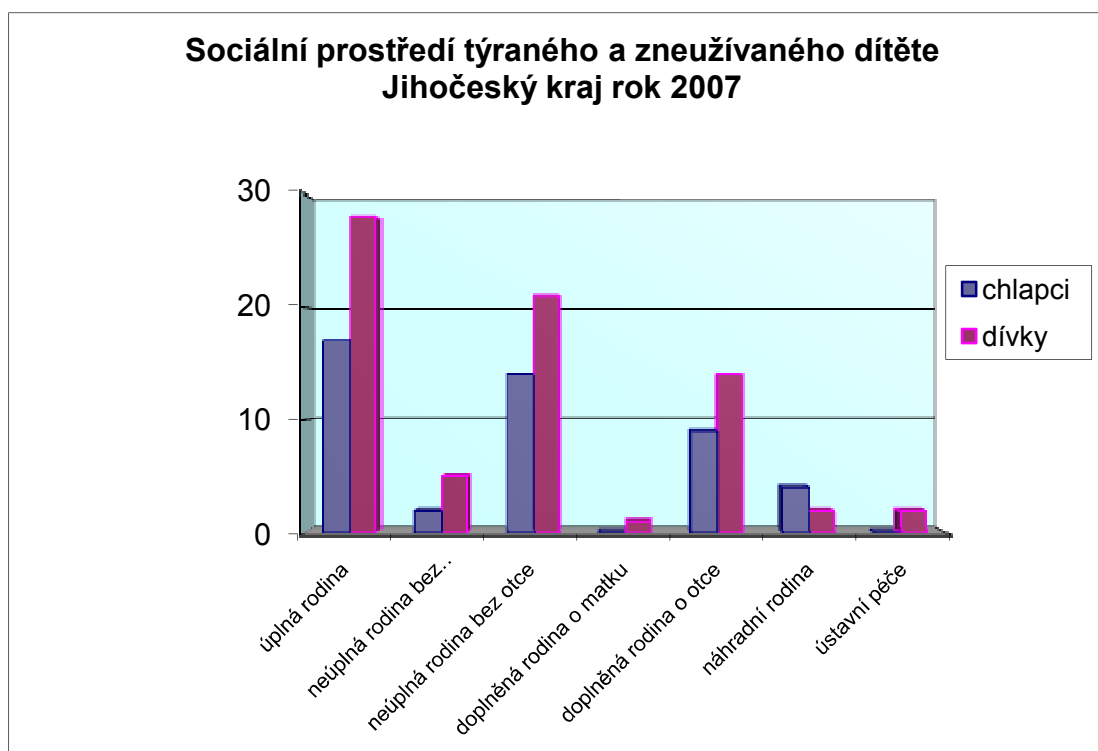
Graf č. 10, zdroj: vlastní výzkum

Stejně jako v roce 2006, tak i v roce 2007 v Jihočeském kraji bylo nejvíce nahlášených případů týraných a zneužívaných dětí ve věkovém rozmezí 6-15 let. I v roce 2007 patřily mezi nejvíce ohrožené dívky. Fyzicky týráno však bylo více chlapců než dívek, neboť chlapců bylo 34 a dívek 21.

4.3.2 Sociální prostředí týraných a zneužívaných dětí v Jihočeském kraji r. 2007

2007		Počet dětí	
		celkem	
		chlapci	dívky
Sociální prostředí dítěte	úplná rodina	17	28
	neúplná rodina bez matky	2	5
	neúplná rodina bez otce	14	21
	doplněná rodina o matku	0	1
	doplněná rodina o otce	9	14
	náhradní rodina	4	2
	ústavní péče	0	2

Tabulka č. 11, zdroj: vlastní výzkum

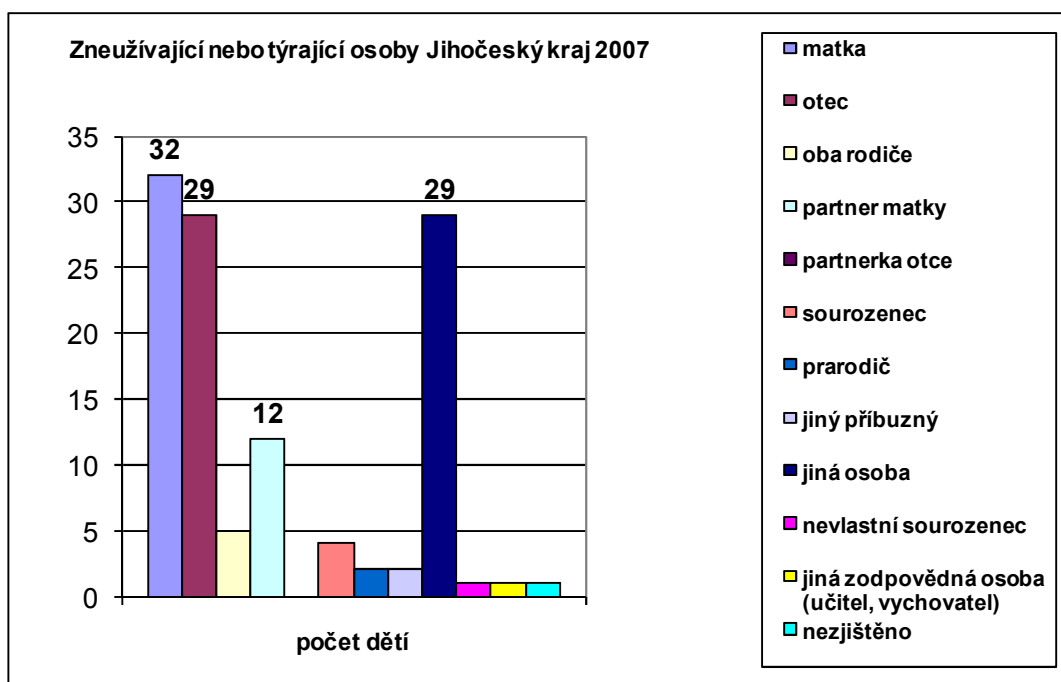
Graf č. 11, zdroj: vlastní výzkum

V roce 2007 bylo nejvíce týraných a zneužívaných dětí v Jihočeském kraji z úplných rodin, dále pak z neúplných rodin bez otce a z doplněných rodin o otce. Stejně jako v roce 2006 byly více týrány nebo zneužívány dívky.

4.3.3 Zneužívající nebo týrající osoby v Jihočeském kraji r. 2007

2007		Počet dětí
		celkem
Zneužívající nebo týrající osoba	matka	32
	otec	29
	oba rodiče	5
	partner matky	12
	partnerka otce	0
	sourozenec	4
	prarodič	2
	jiný příbuzný	2
	jiná osoba	29
	nevlastní sourozenec	1
	jiná zodpovědná osoba (učitel, vychovatel)	1
	nezjištěno	1

Tabulka č. 12, zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 12, zdroj: vlastní výzkum

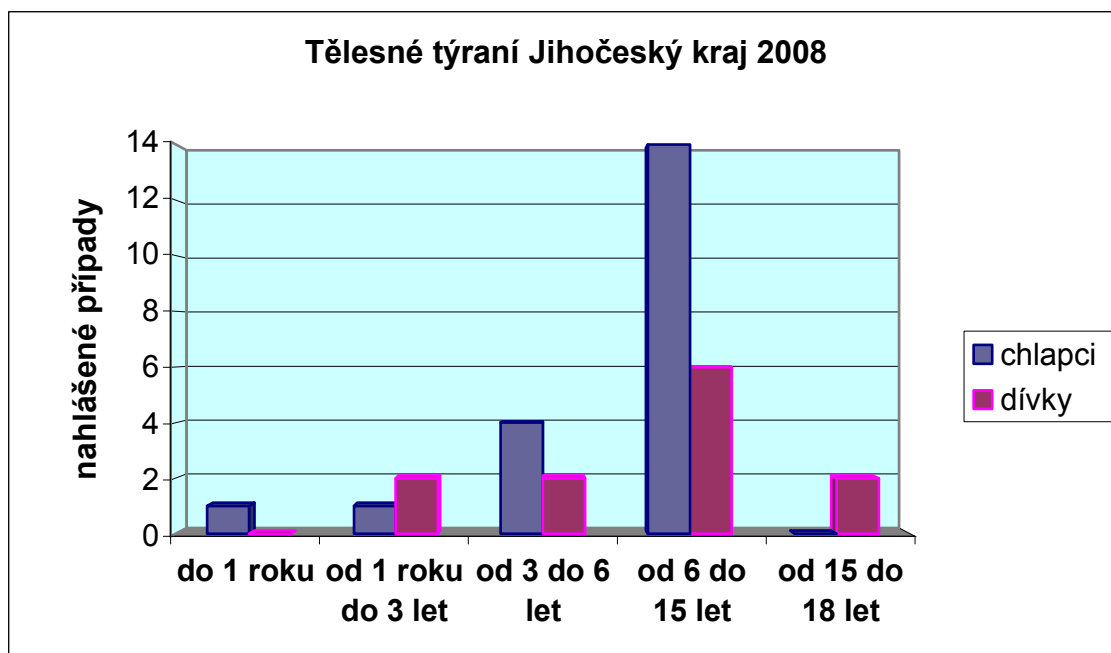
Zneužívající nebo týrající osoby byly v roce 2007 v Jihočeském kraji matky, dále otcové a jiné osoby.

4.4 Statistika Jihočeský kraj za rok 2008

4.4.1 Nahlášené případy tělesného týrání dětí v Jihočeském kraji r. 2008

2008		Počet dětí		
		tělesné týrání		
		chlapci	dívky	celkem
Nahlášené případy	do 1 roku	1	0	1
	od 1 roku do 3 let	1	2	3
	od 3 do 6 let	4	2	6
	od 6 do 15 let	14	6	20
	od 15 do 18 let	0	2	2

Tabulka č. 13, zdroj: vlastní výzkum

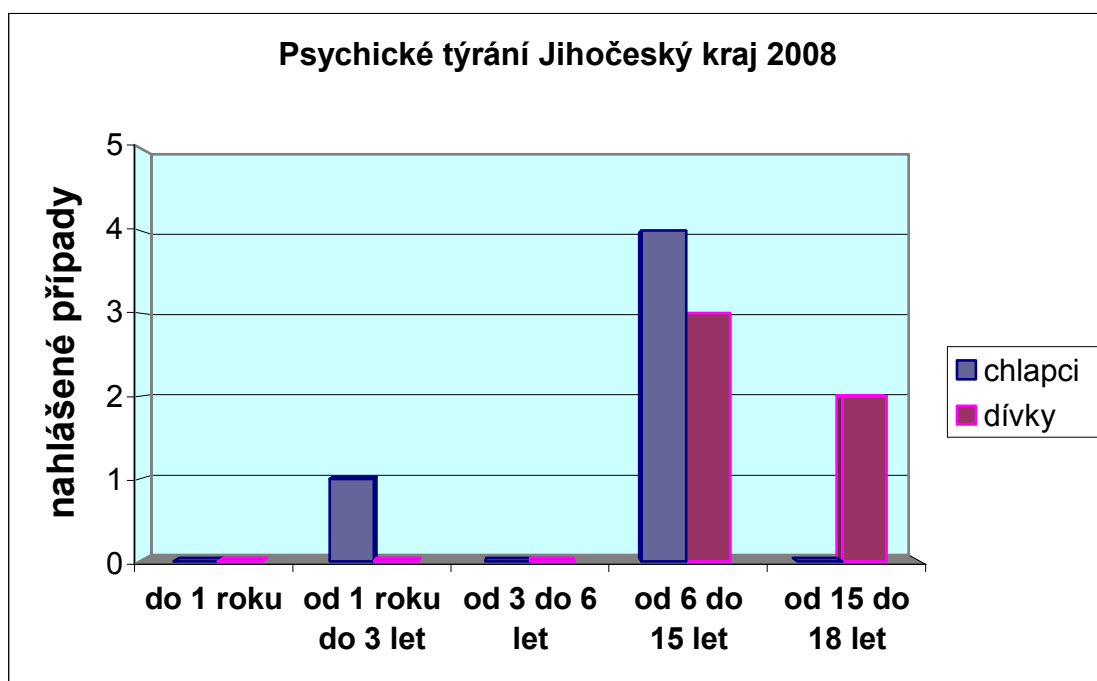
Graf č. 13, zdroj: vlastní výzkum

V roce 2008 v Jihočeském kraji byly nejvíce tělesně týrány děti ve věku od 6 do 15 let. Více byli týráni chlapci, jak uvádí graf č. 13.

4.4.2 Nahlášené případy psychického týrání dětí v Jihočeském kraji r. 2008

2008		Počet dětí		
		psychické týrání		
		chlapci	dívky	celkem
Nahlášeno případů	do 1 roku	0	0	0
	od 1 roku do 3 let	1	0	1
	od 3 do 6 let	0	0	0
	od 6 do 15 let	4	3	7
	od 15 do 18 let	0	2	2

Tabulka č. 14, zdroj: vlastní výzkum

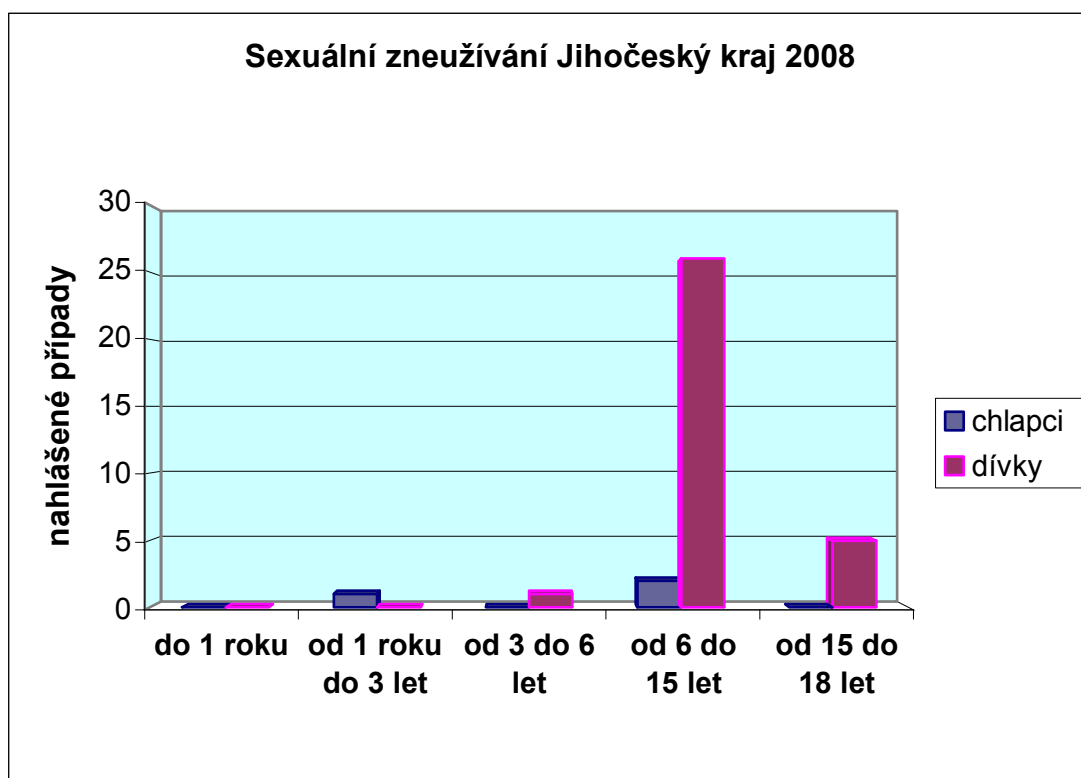
Graf č. 14, zdroj: vlastní výzkum

U psychického týrání v roce 2008 v Jihočeském kraji opět docházelo u věkové skupiny 6-15 let. Chlapci byli více psychicky týráni než dívky.

4.4.3 Nahlášené případy sexuálního zneužívání dětí v Jihočeském kraji r. 2008

2008		Počet dětí		
		sexuální zneužívání		
		chlapci	dívky	celkem
Nahlášené případy	do 1 roku	0	0	0
	od 1 roku do 3 let	1	0	1
	od 3 do 6 let	0	1	1
	od 6 do 15 let	2	26	28
	od 15 do 18 let	0	5	5

Tabulka č. 15, zdroj: vlastní výzkum

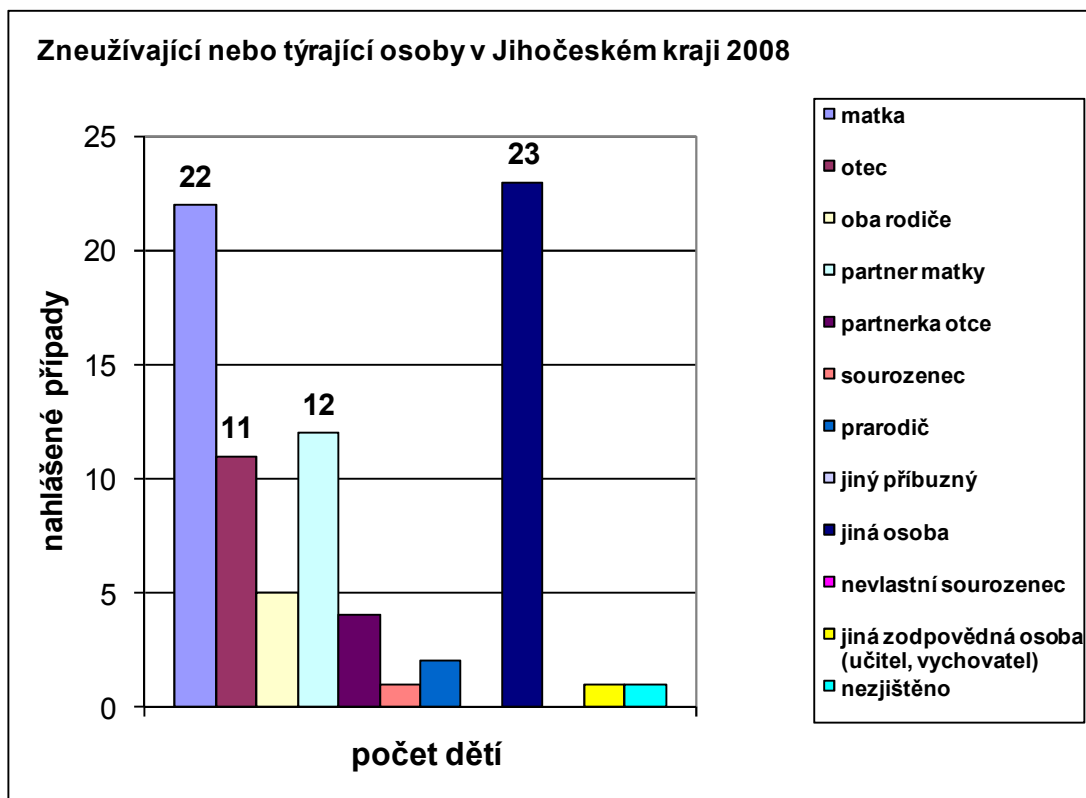
Graf č. 15, zdroj: vlastní výzkum

U sexuálního zneužívání, jak uváděly statistiky z roku 2008 z Jihočeského kraje, bylo nejvíce případů nahlášeno u věkové skupiny 6- 15 let a to více u dívek než u chlapců.

4.4.4 Zneužívající nebo týrající osoby v Jihočeském kraji r. 2008

2008		Počet dětí					celkem
		tělesné týrání	psychické týrání	sexuální zneužívání	dětská pornografie	dětská prostituce	
Zneužívající nebo týrající osoba	matka	16	6	0	0	0	22
	otec	8	0	3	0	0	11
	oba rodiče	4	1	0	0	0	5
	partner matky	5	1	6	0	0	12
	partnerka otce	3	1	0	0	0	4
	sourozenec	0	0	1	0	0	1
	prarodič	0	0	2	0	0	2
	jiný příbuzný	0	0	0	0	0	0
	jiná osoba	0	1	22	0	0	23
	nevlastní sourozenec	0	0	0	0	0	0
	jiná zodpovědná osoba (učitel, vychovatel)	0	0	1	0	0	1
	nezjištěno	1	0	0	0	0	1

Tabulka č. 16, zdroj: vlastní výzkum

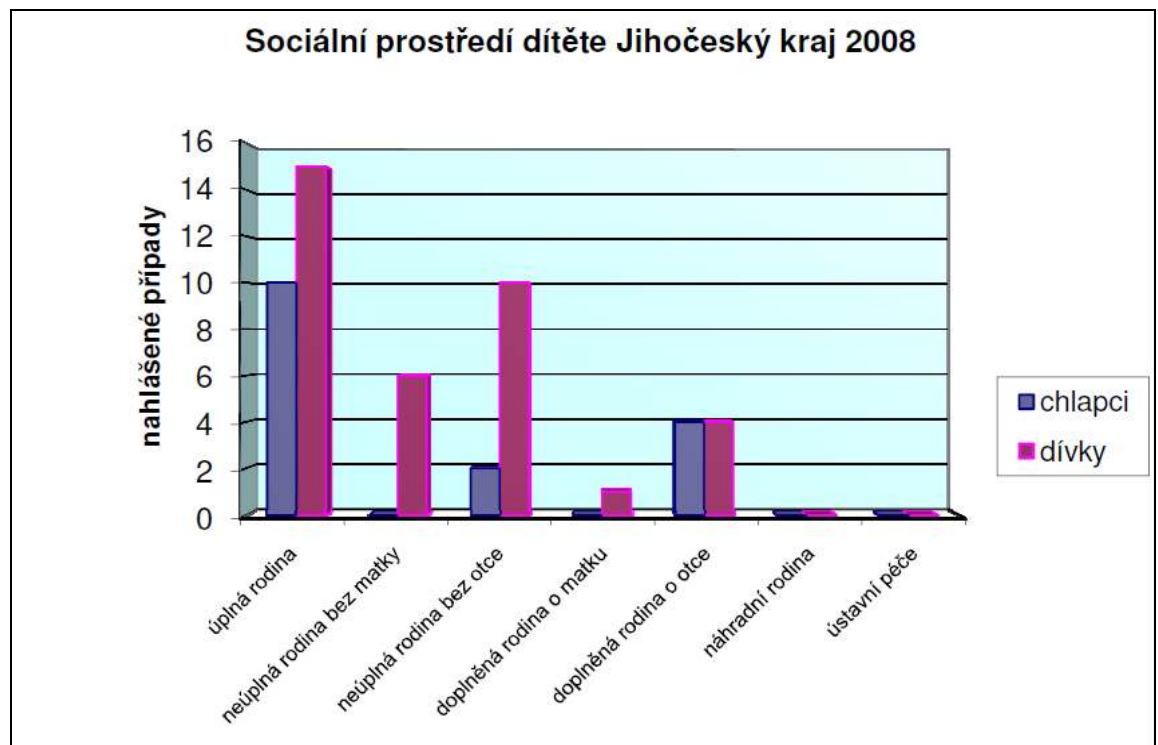
Graf č. 16, zdroj: vlastní výzkum

Zneužívající nebo týrající osoby v Jihočeském kraji za rok 2008 byly matky, jiné osoby, partneři matek a partnerky otců.

4.4.5 Sociální prostředí týraných a zneužívaných dětí v Jihočeském kraji r. 2008

2008		Počet dětí							
		tělesné týrání		psychické týrání		sexuální zneužívání		celkem	
		chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky	chlapci	dívky
Sociální prostředí dítěte	úplná rodina	9	3	0	1	1	11	10	15
	neúplná rodina bez matky	0	3	0	1	0	2	0	6
	neúplná rodina bez otce	2	3	0	1	0	6	2	10
	doplňená rodina o matku	0	1	0	0	0	0	0	1
	doplňená rodina o otce	3	2	0	0	1	2	4	4
	náhradní rodina	0	0	0	0	0	0	0	0
	ústavní péče	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabulka č. 17, zdroj: vlastní výzkum

Graf č. 17, zdroj: vlastní výzkum

Z hlediska sociálního prostředí byly v roce 2008 v Jihočeském kraji nejvíce týrány nebo zneužívány děti z úplných rodin, neúplných rodin bez otce nebo rodin doplněných o otce.

5. Diskuze

Při psaní této tematiky jsem si nedovedla představit jak dalece je schopen člověk ublížit dítěti. V běžném životě se setkáme s různými kauzami, ale nikdo z nás si nedovede představit zákulisí a následky, které oběť zažívá.

Z odborných materiálů jsem se dozvěděla, že mnoho násilí zůstává nepotrestáno, a to proto, že oběti mají strach je oznámit. Těmi oběťmi mám na mysli děti. Ty jsou nejzranitelnější. Děti kolikrát nerozpoznají, že jde o týrání. Chování svých rodičů či jiného dospělého berou jako standardní a následně si tento vzorec chování přenesou do dalšího života. Ke svým partnerům se pak chovají stejně.

Pro srovnání jsem zvolila a zpracovala statistickou ročenku pro celou Českou republiku MPSV z roku 2008 z oblasti práce a sociálních věcí, pomocí níž jsem se pokusila zmapovat vývoj a současnou situaci v oblasti syndromu CAN a souvisejících druzích týrání. Tabulkově jsem rozdělila nahlášené případy tělesného týrání, psychického týrání, sexuálního zneužívání, dále pak v jakém sociálním prostředí je nejvíce dítě týráno a kdo je nejvíce zneužívající osobou. Dané oblasti jsou pak rozděleny dle pohlaví a věku.

Z hlediska tělesného týrání byla celorepublikově nejvíce zasažena věková skupina 6-15 let a skupina 3-6 let. Více byli tělesně týráni chlapci. U psychického týrání byly tyto dvě věkové skupiny též nejvíce zastoupeny a stejně jako u tělesného týrání byli více zastoupeni chlapci. U sexuálního zneužívání bylo nahlášeno přes pět set případů u věkové kategorie 6-15 let a 15-18 let byla druhá nejvíce zastoupena věková skupina. Více sexuálně zneužívány byly dívky.

Překvapivé zjištění bylo u sociálního prostředí. K nejvíce násilí dochází v úplných rodinách. Dále pak následovala neúplná rodina bez otce a následně rodina doplněná o otce. A za nejčastější zneužívající nebo týrající osoby patří otec, následovně jiná osoba, matka a partner matky.

Abych zjistila situaci a vývoj v Jihočeském kraji, tak jsem pomocí každoročních statistik obecních úřadů obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji zpracovala údaje za rok 2006, rok 2007 a podrobněji za rok 2008.

V Jihočeském kraji byly v roce 2006 nejvíce týrány a zneužívány dívky ve věkovém rozsahu 6-15 let. Fyzicky byli nejvíce týráni chlapci. Z hlediska sociálního prostředí bylo v tomto roce nejvíce nahlášeno případů z neúplných rodin bez otce, na druhém místě pak rodiny doplněné o otce a další početnou skupinou byly úplné rodiny. Mezi nejvíce týrající a zneužívající osoby byly dle statistiky jiné osoby, partner matky, otec a matka.

V roce 2007, obdobně jako v roce 2006 byla nejvíce týrána a zneužívána skupina dětí ve věkovém rozsahu 6-15 let. Oproti roku 2006 bylo v roce 2007 nejvíce týraných a zneužívaných dětí z úplných rodin, dále pak z neúplných rodin bez otce a z doplněných rodin o otce. Stejně jako v předchozím roce byly nejvíce zneužívány dívky. Ovšem mezi nejčastěji týrající a zneužívající osoby patřily matky, na druhém místě otcové a po nich jiné osoby. Partner matky byl na místě čtvrtém.

Podrobněji jsem se věnovala statistikám MPSV a Jihočeského kraje za rok 2008. Zjistila jsem, že v roce 2008 bylo v Jihočeském kraji tělesně týráno více chlapců než dívek ve věkové kategorii 6-15 let. Stejně tomu bylo i u psychického týrání. Zde byla opět riziková věková skupina 6-15 let. Chlapci byli více psychicky týráni než dívky. U sexuálního zneužívání byly v roce 2008 zaznamenány případy od 1 roku až do 18 let věku. Nejvíce byla opět zasažena věková skupina 6-15 let a to více u dívek než u chlapců. Dětská pornografie a dětská prostituce byla nulová. Z hlediska sociálního prostředí zůstala nejvíce zastoupena úplná rodina, rodina bez otce a rodina doplněná o otce. Nejčastější osobou podílející se na týrání a zneužívání byla jiná osoba, těsně pak matka, partner matky a otec.

Porovnála jsem statistiku pro Českou republiku za rok 2008 a nahlášené případy v Jihočeském kraji za rok 2008. Pomocí grafického znázornění jsem zjistila, že nejrizikovější věkovou skupinou, ať celorepublikově či v Jihočeském kraji, bylo 6-15 let. Z hlediska pohlaví byli v roce 2008 v případech tělesného a psychického týrání více ohroženi chlapci. V oblasti sexuální byly více zneužívány dívky. Mezi osoby páchající týrání a zneužívání na dětech patřily zejména vlastní rodiče, nevlastní otec nebo jiná, (cizí) osoba. A z hlediska sociálního prostředí to byly děti,

stejně celorepublikově i v Jihočeském kraji, z úplných rodin nebo rodin bez otce nebo z rodin doplněných o otce.

Na základě výzkumu k bakalářské práci byly ověřovány dvě hypotézy. Hypotéza č. I, která byla na počátku stanovena, vycházela z toho, že „*V Jihočeském kraji jsou nejvíce týrány děti z neúplných rodin*“. Hypotézu bylo možno ověřit na základě sekundární analýzy dat a to na základě statistických údajů za období let 2006 až 2008 získaných z Krajského úřadu Jihočeského kraje (statistika 17 obecních úřadů obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji). Statistiky vykazují sociální prostředí a počty týraných a zneužívaných dětí v Jihočeském kraji. Výzkumem bylo zjištěno, že v roce 2006 byly nejvíce týrány a zneužívány děti z neúplných rodin (bez matky nebo bez otce), následovaly děti z rodin doplněných (o otce nebo o matku) a děti z úplných rodin. V roce 2007 bylo nejvíce týraných a zneužívaných dětí naopak z úplných rodin, dále pak z neúplných rodin a z doplněných rodin. I v roce 2008 bylo nejvíce týraných a zneužívaných dětí z úplných rodin, pak to byly děti z neúplných rodin a z doplněných rodin. Hypotéza č. I tedy potvrzena nebyla, neboť předpokládala, že nejvíce byly týrány a zneužívány děti z neúplných rodin. V roce 2007 a v roce 2008 však bylo nejvíce těchto dětí z úplných rodin. Z pohledu celorepublikového za rok 2008 byly výsledky stejné. Nejvíce nahlášených případů bylo z úplných rodin, neúplných rodin bez otce nebo rodin doplněné o otce.

Hypotéza č. II předpokládala, že „*V Jihočeském kraji je fyzicky týráno více chlapců než dívek*“. Výzkumem bylo zjištěno, že jak v roce 2006 i v roce 2007, ale i v roce 2008 byli více týráni chlapci než dívky. Hypotéza č. II byla potvrzena. Nejkritičtější je věk kolem 6-15 let. V oblasti sexuálního zneužívání jsou více postiženy dívky ve věku 6-15let. Za rok 2008 nedošlo k nahlášení žádného případu dětské pornografie nebo dětské prostituce.

6. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zmapování sociálního prostředí dítěte, ve kterém dochází k jeho týrání a zneužívání, neboť jsem chtěla zjistit, zda jsou v Jihočeském kraji nejvíce týrány děti z neúplných rodin a zda jsou chlapci fyzicky týráni více než dívky.

Předkládaná práce byla rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části byly vysvětleny pojmy, které se v problematice týraných a zneužívaných dětí vyskytují. Důležité bylo definovat klinický obraz syndromu CAN s faktory, které ho podmiňují a mají významný vliv na jeho výskyt. Další část práce charakterizuje kategorie dětí, které se stávají obětmi syndromu CAN a definuje pachatele, kteří se stávají týrajícími nebo zneužívajícími osobami. Nedílnou součástí problematiky syndromu CAN je i jeho prevence a legislativní úprava, které jsem se taktéž věnovala v této části práce.

V praktické části byly zpracovány výsledky, které byly získány ze statistik 17 obecních úřadů obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji. Tyto statistiky jsou vedeny u Krajského úřadu Jihočeského kraje. Výzkumem jsem zjistila, že v Jihočeském kraji jsou více fyzicky týráni chlapci než dívky. Tímto zjištěním se mi podařilo potvrdit hypotézu „*V Jihočeském kraji je fyzicky týráno více chlapců než dívek*“, kterou jsem si na začátku šetření stanovila. V případě, že bych prokazovala, jak je to v případě týrání (fyzického a psychického) a sexuálního zneužívání, nikoliv „jen“ fyzického týrání, tak jsem výzkumem zjistila, že jsou více týrány a zneužívány dívky než chlapci. Důvodem, proč tomu tak je, je ten, že dívky jsou více sexuálně zneužívány a to zejména ve věkovém období 6 až 15 let.

Hypotézu „*V Jihočeském kraji jsou nejvíce týrány děti z neúplných rodin*“ jsem vyvrátila, neboť výsledky výzkumu ukázaly, že děti jsou nejvíce týrány v úplných rodinách. Toto bylo překvapivým zjištěním, neboť na začátku jsem očekávala, že oběťmi týrání budou děti především z neúplných rodin. Nad rámec stanovených hypotéz jsem také zjišťovala, kdo je nejvíce týrající a zneužívající osobou. Na základě výsledků z výzkumu mohu konstatovat, že v Jihočeském kraji

jsou nejvíce zastoupenou skupinou týrajících a zneužívajících osob matky, otcové, partneři matek a jiné osoby.

Domnívám se, že výsledky práce by mohly v rámci prevence přispět k včasnému rozpoznání syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Díky výsledkům výzkumu by se sociální pracovníci/pracovnice mohli zaměřit na nejvíce problémovou skupinu, ať už z hlediska sociálního prostředí, věkových skupin či pohlaví a zmírnit nebo zabránit páchání trestné činnosti v oblasti týrání a zneužívání na dětech.

7. Klíčová slova

Syndrom CAN, fyzické a psychické týrání dětí, sexuální zneužívání, domácí násilí

8. Seznam použitých zdrojů

1. BEDNÁŘOVÁ, Z., MACKOVÁ, K., PROKEŠOVÁ, H.. *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně - právní ochrany dětí*. Praha: MPSV, 2006. 139 s. ISBN 80-86878-50-3.
2. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol.: *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: GRADA, 2007. 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2.
3. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z., a kol.: *Týrané zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN: 80-7169-192-5.
4. ELLIOTTOVÁ, M.: *Jak ochránit své dítě*. Praha: PORTÁL, 2000. ISBN: 80-7178-034.
5. GREGOROVÁ, J. Xantypa. *Maminko, tatínku, neublížuj mi, prosím!* [online]. 2010, číslo 01/10 [cit. 2010-04-04]. Dostupné z: <<http://www.xantypa.cz/cislo-01-10/1030-3/maminko-tatinku-neublizuj-mi-prosim>>.
6. HANUŠOVÁ, J.: *Násilí na dětech: Syndrom CAN*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 24 s. ISBN 80-86991-78-4.
7. CHMELÍK, J. a kol.: *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: PORTÁL, 2003. 208 s. ISBN: 80-7178-739-6.
8. JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákon a trestní řád -Poznámkové vydání s judikaturou*. Praha: LINDE, 2008. 1136 s. ISBN: 978-80-7201-731-7.
9. *Komerční sexuální zneužívání dětí*. Praha: MPSV, 2009. 18 s.
10. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z.: *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: GRADA, 2002. 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
11. MATOUŠEK, O., a kol. : *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
12. MPSV: *Metodický postup - syndrom CAN*. Praha: 2006.
13. MPSV: *Počet týraných a sexuálně zneužívaných dětí v ČR*[online]. Poslední revize 20. 6. 2007 [cit. 2010-01-04]. Dostupné z: URL: <<http://www.mpsv.cz/cs/4306>>.
14. MPSV: *Přehled právních předpisů, doporučení a mezinárodních dokumentů vztahujících se k sociálně-právní ochraně dětí*[online]. Poslední revize 10. 8. 2009. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/7264>>.

15. NCIM. *Syndrom CAN - charakteristika*[online]. Poslední revize 6. 2. 2008 [cit. 2010-04-12]. Dostupné z: <<http://www.icm.cz/syndrom-can-charakteristika>>.
16. PÖTHE, P.: *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G, 1999. 186 s, ISBN 80-901896-52.
17. PROKEŠ. R: *Týrané děti*[online]. 2010 [cit. 2010-03-20]. Dostupné z: <<http://www.kreativne.com/tyrane-deti/cz/index.php>>.
18. *Sborník z 2. národní a 1. střeoevropské konference konané pod záštitou veřejného ochránce práv. Násilí na dětech*. Praha: Humanitas-Profes,